

מחשבת

עלון תקופתי לע"נ מרנן ורבנן דשכבה"ג
החזו"א והאבי עזרי והגריש"א זצוק"ל

במה להערות והארות בנושאים תורניים
לעורר לב המעיין

י"ל בקרית טלו סטון - תשרי תשע"ח

גליון מס' 40

מחשבת מלכים

ממון שד התורה

רבנו הגר"ח קניבסקי שליט"א

א אין צריך כונה לקריאת שנים מקרא ואחד תרגום, אלא אם קרא הפרשה לשם לימוד יצא (ומוכח מס' רפ"ה סעי' ו').

ב הקורא שניים מקרא בין גברא לגברא בקריאת התורה, ובאמצע פסוק התחיל העולה לברך, לא יסיים הפסוק בזמן שהעולה מברך, אלא יפסיק באמצע ולאחר הקריאה יחזור על הפסוק.

ג חתן הנישא סמוך לשבת ממש, ויש לו מדור לשינה עם אשתו, וסעודת השבע ברכות עורכים בבית ההורים, יכול לצאת בהדלקת אשתו, דלא אזלינן בתר שעת ההדלקה, אלא בתר זמן ההנאה מהנרות שהוא אחר נישואיהם.

ד יותר טוב להדליק נרות שבת בשמן זית בלבד, מאשר להדליק בשמן זית המעורב בפראפין. ואם אינו יכול להדליק בשמן זית בלבד, ישתדל שיהיה כמה שיותר שמן זית ולא רק רוב.

ה יתכן שההוצאות לסעודת מלוה מלכה נכללים בהוצאות שבת. לנהוגים לומר "ויכולו" בשניים ומשום עדות, סגי שיאמר תוכ"ד לסיום הציבור והש"ץ, דומיא דעדות שתוכ"ד נחשב שלא נגמרה עדותו.

ז רשאי לומר "יקום פורקן" גם אחר התפילה כשהציבור קיים וחשיב בציבור.

ח כשיש מילה או חתונה בשבת כשמברכין הבה"ב נוהגין לברכו במנחה (יעו' מ"ב ס' תצ"ב סוס"ק ג') גם כשידוע שהחתן יהיה במנחה.

ט אדם ששמע קריאת התורה מאמצע הפרשה, כמדומה שבדיעבד רשאי לשמוע במנין אחר את תחילת הפרשה, ואין קפידא לשמוע את הפרשה כסדרה.

י אין ראוי לשמוע תחזית מזג האוויר בטלפון כשהוקלט בשבת.

יא אם עבר אדם עם ילדיו ברחוב וראה אדם עושה מלאכה כגון מעמר, חלילה וחס לעמוד ולהסתכל במעשיו כדי ללמד הילדים מהי מלאכת מעמר.

יב מי ששלח פקס לאדם במדינה אחרת, יש מקום להחמיר לכתחילה שיהיה מותר ליהנות מהפקס במוצאי שבת רק כשהיה מוצאי שבת אצל השולח והמקבל.

יג במקרה שבמקוה הקרובה לבית אין משתמשים בחשמל כשר לשבת ואילו במקוה רחוקה יותר משתמשים בחשמל כשר, ראוי ללכת למקוה הרחוקה.

יד ראוי להמשיך ולהשתמש בחשמל כשר זמן מה לאחר צאת השבת מחשש שהחשמל הוא עדיין מעבודה שעבדו יהודים בשבת.

טו הוריד קדירה מן האש והחזירה על גבי קדירה אחרת שעל האש, לכאורה הוי כעודנה בידו.

תוכן עניינים:

מחשבת רב	2
מחשבת ציבור	4
מחשבת משפט	8
מחשבת תשובה	10
מחשבת מוסר	13
מחשבת מלכים	16
מחשבת חידוד	15

(המשך בעמ' 16)

מחשבת גבוה

ממון ראש הישיבה

רבנו הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מעשה שמרן רבינו ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א שימש כסנדק בשבת, ובשעת המילה נתלכלכו ידיו מדם המילה, ולא חזר לביתו עד שנקרש הדם משום שחשש לטלטול הדם (ולשטוף ידיו לא רצה, כיון שהמים שם היו מחוברים לרשת החשמל).

ויל"ע אם יש מקום לפי זה להחמיר גם שלא לטלטל דם הנוטף מאצבעו שנחתכה וכדו'. והנה בשש"כ פ"ח הערה קפ"ג הביא בשם המנחת שבת, שטוב לנקות הכיסים מהלכלוך שבהם, אך הוסיף בשם מרן הגרשז"א זצ"ל שלא שמענו מי שזהיר בזה, ומסתבר שהלכלוך בטל לבגד אף שאינו צורך הבגד. וא"כ לדבריו נראה שגם טיפות דם בטלים לגופו. וע"ע בארחות שבת פכ"ח הערה ש"ט. אמנם מרן הגר"ח שליט"א הסכים, שיתכן שטיפות דם חשובים כמשווי, אך הוסיף שדעתו נוטה אין להחמיר אף בדם שנקרש.

וצ"ע מהא דנפסק בשו"ע סי' שכ"ו סעי' ז', דמותר לילך ברה"ר ומטר סוחף על ראשו, ובמ"ב שם בס"ק כ"ג כתב דהטעם הוא משום שהם מועטים, ואין מצוי בהם שיעור הוצאת מים שיתחייב בהן, לכן לא גזרו בזה שהוא שלא כדרך הוצאה. וא"כ לכאול גם טיפות דם המצויים על ידיו אין מצוי בהם שיעור הוצאה.

ואולי נמי יש לחלק בין טיפות דם היוצאות מגופו לבין טיפות דם חיצוניות.

מחשבת רב

מהמרא דאתרא

מורנו הגר"א שולמן שליט"א

אתרוגים ספק וודאי

נזדמן לפניו אתרוג נאה עד מאד, אלא שדא עקא היתה נקודה שחורה בבסיס הפיטם (שמראהו כאתרוג עצמו) ונראה שאינו כשר אלא בשעת הדחק, אמנם יפה הוא יותר מהאתרוג הכשר לכתחילה שיש בידו. אם יש מקום לנענע גם אותו ואם כן אימתי ראשון או שני.

(דברי המרא דאתרא בהרחבה בעמ' 2)

מצאשבת

אתרוגים ספק וודאי

נזדמן לפניו אתרוג נאה עד מאד, אלא שדא עקא היתה נקודה שחורה בבסיס הפיטם (שמראהו כאתרוג עצמו) ונראה שאינו כשר אלא בשעת הדחק, אמנם יפה הוא יותר מהאתרוג הכשר לכתחילה שיש בידו. אם יש מקום לנענע גם אותו ואם כן אימתי ראשון או שני. וכבר נסתפק בכגון דא מרן הגר"ח בשני אתרוגים אחד מיוחס לבלתי מורכב אבל אינו נאה, והאחר נאה מאד אך ספק ביחוסו כבלתי מורכב, וכך הובאו הדברים בספר זכרון זכר יצחק ז"ל למחר בבוקר החג היו לפני הגאון האתרוג שלי שלא היה מהודר כל כך ואתרוג שני מהודר ויפה מאד. ושאל אותי הגאון כשאברך עתה על נטילת לולב איזה אתרוג אקח תחלה בידי איני זוכר מה שהשבתי לו, אך הוא לקח תחלה אחר הברכה האתרוג היפה והמהודר שהוא ספק מורכב ספק אינו מורכב ואח"כ לקח את האתרוג שאינו מהודר אך בודאי אינו מורכב, ואמר הלא מצות אתרוג איננה דומה למצות תפילין שמצותה כל היום, שמצות האתרוג הוא רק לקיחה פעם אחת, ואם אקח בידי את האתרוג שהוא בודאי כשר הלא אקיים תיכף המצוה ואח"כ כשאקח את המהודר הלא יהיה זה הידור בלי מצוה כי המצוה כבר קיימתי, אבל כשאני לוקח תחילה הספק מורכב שמא הוא כשר וא"כ קיימתי מצות אתרוג בהידור גמור, אולם מאחר ושמא הוא מורכב לכך אני לוקח אח"כ את האתרוג שהוא בודאי כשר ואקיים אז מצות אתרוג עכ"ל

ויסוד תשובתו היא לפי דעת אביו בעל הבית הלוי ח"ב סי' מז'ל נסתפקתי במי שנטל לולב כשר ביום טוב של סוכות ואחר כך נזדמן לו לולב יותר נאה אם יש עליו חיוב ליקח הנאה¹ דיש לומר דאף על גב דבתחילה אם היו לפניו שניהם ביחד היה מחוייב ליטול הנאה אבל עתה שכבר נטל ויצא בו דאין עליו חיוב של המצוה אם כן במה יתנאה זה בלא מצוה, דהידור מצוה בלא מצוה לא שמענו² ע"כ. ולכן ס"ל לגר"ח שיש ליטול הנאה תחילה ואז אף אם היה מורכב יצא בנטילת האתרוג האחר מיד לאחריו. [ואי הוי הפסק עי' להלן].

אמנם בשו"ת כתב סופר א"ח קל"ה ס"ל איפכא דאף בנטל לולב שאינו מן המובחר ויצא יד"ח ואח"כ מצא מובחר מצוה ליטול אותו השני כדי לקיים ההידור [ומשוה להדליק נ"ח ג' נרות ביום שני] רק דן לענין הברכה ע"ש (בהגהות לשו"ת התעוררות תשובה סי' תע"ב הוכיח כן מהח"ס). ולשיטת הכתב סופר לעולם יטול הכשר תחילה, כי יצא הידור מצוה גם בנטילה השניה של הנאה לאחר מכן, כיון שבכל נטילה בכל זמן ביום יש קיום מצוה של נטילת לולב וא"כ מהדר הוא במעשה מצוה.

בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' תמ"ח נמי ס"ל ככת"ס דבכל נטילה יש קיום מצוה אף שכבר יצא יד"ח בנטילה ראשונה ביום, והוכיח מהא דאנשי ירושלים נכנסו לבקר את החולה כו' ולכאורה לולב נאסר בטלטול משום מוקצה אי לאו המצוה, וא"כ הא"י טלטלו הלולב אא"כ יש מצוה בנטילה כל היום גם אחר שיצא יד"ח חובה.

וכן נראה דס"ל לאג"מ ואבי עזרי הדנים בשאלה הידועה הא"י נוטלים לולב קודם תפילה והא תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם. באג"מ או"ח ד' צ"ט באר הא דנוטלים לולב קודם התפילה אף שתפילה תדיר, משום דדין קדימה לא נאמר אלא בשתי מצוות שיש להם זמן קצוב. אבל מצות לולב היא כל היום ואף בשעת התפילה וכאנשי ירושלים ואין שייך דין תדיר קודם. וכ"כ באבי עזרי נטילת לולב [ועיי"ש שכתב דאמנם לפ"ז בזמננו שאין נוהגים כאנשי ירושלים א"כ יש להקדים התפילה].

לכאורה נראה דהאי דינא הוא פלוגתא בין הבבלי והירושלמי דהכי איתא בירושלמי סוכה פ"ג ה"א דאמר ר' אילא ותני תמן כך היה המנהג בירושלים אדם הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא את שמע ומתפלל ולולבו בידו נכנס לבקר את החולה ולולבו בידו לשאת את כפיו ולקרנות בתורה נותנו לחבירו הניחו אסור לטלטלו ע"כ. אבל בבבלי סוכה דף מ"א ע"ב תניא רבי אלעזר בר צדוק אומר כך היה מנהגן של אנשי ירושלים אדם יוצא מביתו ולולבו בידו הולך לבית הכנסת ולולבו בידו קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו קורא בתורה ונושא את כפיו מניחו על גבי קרקע הולך לבקר חולים ולנחם אבלים ולולבו בידו נכנס לבית המדרש משגר לולבו בידו בנו וביד עבדו ע"כ. משמע דאף אחר שהניחו ע"ג קרקע עדיין נוטלו בידו לבקר חולים. והעיר בזה בפמ"ג תרנ"ב א"א ג' [ועוד אחרונים, בנין שלמה] הביאו מחלוקת בבלי וירושלמי דפליגי בהניחו בארץ אי נאסר משום מוקצה או לא [וכן נראה שהבין המג"א תרנ"א סק"ח מדהקשה דהא אין מוקצה לחצי שבת].

וכן מבואר במאירי סוכה דף מ"א ע"ב במנהג אנשי ירושלים המובא בתלמוד דידן ז"ל ולענין הברכה אין המנהג לברך אלא פעם אחת ביום ובשעת ההלל, אלא שיש מצריכים לברך כל שעה שהוא בא ליטול על דרך מה שהיה מנהגם שהיו הולכים כל היום ולולבם בידם כמו שיתבאר בסוגיא זו וכל שהניחו לקרוא בתורה או לישא את כפיו וחזר ונטלו חוזר ומברך עליו כל זמן שהוא נוטלו אלא שבזמננו הללו אין נוהגים בו כן ע"כ. הרי שפירש מנהג אנשי ירושלים בקיום מצוה בכל שעה ואף חיוב ברכה איכא. ואף לשיטה דאין מברכין על כל נטילה, לא פליג אלא לחיוב ברכה אך לגבי עצם המצוה נראה דלא פליג. יתר על כן יש לדון אף לתלמוד ירושלמי דהוי מצוה כל היום ממש"כ המאירי בסוכה דף מ"ה ע"ב וז"ל אבל נטילת לולב המנהג שאדם נוטלו כל היום כמו שהזכרנו במנהגן של אנשי ירושלים אף ביום ראשון א"צ לברך אע"פ שכבר הניחו וחזר ונטלו אע"פ שבתלמוד המערב נראה היפך הדברים עכ"ל. והוא הירושלמי בסוכה פ"ג הל' ד' שכתב ומברך עליו כל שעה שהוא נוטלו ע"כ. ומשמע שאפילו נוטלו כמה פעמים ביום מברך על כל נטילה. [אמנם עיין גירסת הירושלמי ברכות פ"ט ה"ג ומברך עליו כל שבעה³].

ולדבריו צ"ל דמה דאסר הירושלמי לטלטלו אחר הנחתו ע"ג קרקע הוא כדפירש הנצי"ב במרומי שדה דף מ"א דקאי דוקא בשבת ולא ביום טוב. ומכל הני לכאורה תיקשי לבית הלוי והגר"ח מדוע נקטו דפקעה ממנו מצוה אחר שנטל לולב פעם אחת.

אלא דמהרמב"ם יש להביא ראיה לשיטתם דבפ"ז מלולב ה"ז השמיט הא דאיתא בבבלי שהיו מניחין הלולב כשהולכין לבקר חולה, וכבר הקשה כן בכפות תמרים פירשו האחרונים [בנין שלמה בהג' סוף הרמב"ם] דהוא משום דנקט כירושלמי דאם הניחו הרי הוא מוקצה, ולכאורה הוא משום שאין מצוה נטילה אחר שכבר נטל פעם אחת. [ול"ל כנצי"ב מדלא פירש הרמב"ם דהוא בשבת. אמנם יש לדחות דאף אי איכא מצוה מ"מ לא התירו חכמים מוקצה דלולב רק לצורך יציאה ידי חובה וזה די בפעם אחת].

והנה אותם יש מצריכים לברך בכל פעם שהביא המאירי הלוא הוא רב האי גאון הביאו בשבלי הלקט שסו ז"ל ונראין מדבריו כי עיקר הברכה בשעת הגבהה וצריך לברך על כל פעם [ופעם]. ואם בירך פעם אחת אין ממחין בידו. ובשאר הימים אין מברך אלא פעם אחת, וקבלו ונהגו לברך פעם אחת ואפילו ביום טוב ראשון בשעת ההלל ע"כ.

האומנם יש לדקדק הן במאירי והן בשבלי הלקט דאף שכתבו דיכול לברך על כל פעם, מ"מ כתבו דנהגו שלא לברך אלא פעם אחת. אלא דבלשונם מוכח שנקטו להדיא חילוק בין יום טוב ראשון לשאר ימים, שהרי כתבו לשון 'אפילו' על מנהג נטילת פעם אחת ביו"ט ראשון, ולכאורה תימה מה מצאו להבדיל בהנהגה זו בין יום ראשון לשאר ימים. וע"כ צ"ל דדעתם שלא היה מנהג אנשי ירושלים ליטול הלולב בכל היום אלא דוקא ביום הראשון דכתיב ביה ולקחתם לכם ביום הראשון. מבואר דאיכא דין נטילה בכל היום ולכך אף שהניחו ע"ג קרקע נטלוהו שוב משום דאיכא מצוה בכל שעה. ואף הירושלמי מודה בעיקר דינא אלא דס"ל דגזרו משום מוקצה [ועיין בנצי"ב ועוד אחרונים דנקטו דהירושלמי שאסר משום מוקצה קאי דוקא בחל יו"ט ראשון בשבת].

מצאשבת

ולדידהו ילפינן לחלק בדין הנטילה בין יום טוב ראשון שבו איכא דין נטילה כל היום וביה' נהגו אנשי ירושלים מצות נטילה בכל שעה שביום, משא"כ בשאר ימים ליכא דין נטילה אלא פעם אחת, שלא תיקן ריב"ז זכר למקדש אלא בנטילה אחת [אף שבמקדש גופיה י"ל דהיה כל היום משום דכתיב ביה ושמתחם כו' שבעת ימים, מ"מ ריב"ז לא תיקן אלא זכר למקדש לבד].

ואם כנים אנחנו בזה, אפשר דאין סתירה מכל הני ראשונים לגר"ח שמעשהו היה בחול המועד. והכי הוה עובדא כמובא בספר זכרון יצחק באגרת שכתב תלמיד הגר"ח הרב יוסף יהודה ליב דון יחיא עתה אספר לכת"ר כמה שבדידי הוה עובדא פעם אחת קודם סוכות ישבתי בחדרו של מו"ר הגאון זצ"ל ה"ה הגאון רבי חיים סאלאווייציק זצ"ל מברסק ודיו שם עוד אנשים ממקורביו וכו' והביאו אז לפני הגאון זצ"ל כמה אתרוגים יפים ומהודרים ואמרתי לו כי אצלנו חסידי קאפוסט מהדרים לקחת דוקא אתרוג גינזבא הנקראים בפי העם אתרוגי יאנאווער וכו'. גם החתם סופר כתב כן באו"ח סימן ר"ז אז אמר הגאון רבי חיים זצ"ל הביאו לי את החתם סופר וראו כי כדברי כן הוא. ואז אמר לי הגאון זצ"ל הריצו טעלגרמא לאביכם הרב שליט"א כי ישלח לי אתרוג יאנאווער ועשיתי כדבריו וכו'. [האומנם יתחדש לדברינו דביו"ט ראשון אף הגר"ח יודה דיטול הכשר ודאי תחילה, וכן אם נטל לולב ואח"כ נזדמן לו לולב נאה יותר מן הראוי ליטול משום הידור ובבית הלוי לא משמע כן].

עוד הקשה הגר"ח אליעזר סילבר זצ"ל (כשהי' בגייטסהעד) דלכאורה הוי הפסק בברכה דאם הוי הראשון מורכב א"כ הפסק בין ברכה לנטילה של השני הכשר בודאי, ועיין רש"י עירובין נ' ביצאו שניהם עשירי לא יברך על התנופה וסמיכה מחמת חשש ברכה לבטלה, מבואר דאף דאחד מהם טעון בודאי תנופה וסמיכה וא"כ י"ל דשפיר חלה הברכה על אותו הודאי, אפ"ה לא יברך דאולי יזדמן לראשון אותו הפטור ויהיה הפסק בין הברכה לזה שטעון סמיכה.⁵ והנה מרן הגר"ז דקדק ברמב"ם פ"ז ה"י ז"ל והיכן מוליק ומביא בשעת קריאת ההלל בהודו לה' וכו' דצריך ליקח לנענועים דהלל אותו לולב שיצא בו. ומ"מ גם אם נטל לולב אחר לא חשיב הפסק בין הברכה להלל אם אח"כ חזר ולקח אותו לולב שבירך עליו, דכיון שכך היא ההלכה שבנטלן בזה אחר זה יצא [ועיין תרנ"א סי"ב דדוקא בדיעבד יצא] דהכא כבר יצא עיקר הנטילה, ולדין חיוב הנענועים על לולב הברכה די דחשיב נטילה אחת ואפילו בדיעבד. וכן צ"ל לדעת הגר"ח במי שיש לו אתרוג שאינו מהודר ואתרוג שני שמהודר אבל ספק מורכב, דלא חשיב הפסק בין הברכה לנטילת האתרוג השני, כיון שנטל הוא את הלולב חשיב עוסק במצות נטילת לולב גם בעת נטילת האתרוג המורכב. ולא דמי למעשר בהמה דאי הראשון פטור אין באותה שעה כל מצוה וממילא הוי הפסק לעבודת הקרבן השני. [ויש בזה ב' פנים האחד משום שעסוק הוא במעשה נטילת ד' מינים ואנ"מ מה אווז בידו, ועוד דכיון דהלכה היא דנטלן אפילו בזה אחר זה, א"כ לגבי הברכה די שאווז בידו אחד מן המינים בשעת הברכה ואח"כ נטל המינים האחרים, ולכן אף אם האתרוג הראשון פסול לא פקעה הברכה ממעשי הנטילה דאף שאין לו אתרוג הרי בידו הלולב ומיד לאחריו נטל האתרוג השני הכשר ודאי].

אלא דיש להקשות כיון דכל זמן שהם בידו חשיב מעשה המצוה, א"כ אף אם יטול את הכשר תחילה אכתי מעשה המצוה הוא. ויש לחלק דכל זמן שלא גמר לצאת המצוה נחשב כמעשה המצוה, משא"כ אם קיים המצוה שוב אין כאן עיקר מעשה המצוה אלא שיירי המצוה. ועיין בזה במאירי בדף מ"א ע"ב ז"ל ויש פוסקים כר' יוסי [דהמוציא לולב לרה"ר פטור כיון שעסוק במצוה] אלא רוב מפרשים פוסקים שחייב ומ"מ אף לדבריו פ"י בגמ' דוקא בשלא יצא בו שאם יצא בו אין כאן עוד מצוה, ואף על פי שהיו נוטלין אותו כל היום מ"מ הואיל ויצא כבר פרח עיקר המצוה ע"כ. [ואפשר כוונתו דליכא מצוה חיובית רק קיומית, וממילא אינו בהול לדבר מצוה כדי שיפטר מעבירת ההוצאה לרה"ר]. האומנם דאפשר דהמאירי לשיטתו דאין נוהגין לברך כמה פעמים על הלולב, אבל לאלו שפוסקים דיש לברך על לולב כלל פעם שנטלו הרי מפרשים את אנשי ירושלים דלא כירושלמי אלא דבעל פעם שמניחו ע"ג קרקע טעון ברכה ע"כ.

האומנם נראה דיש ליישב ענין זה באופן אחר. עיין הגר"א מ"ד ד"ה והא מעשים בכל יום כו' שכתב ר"ל שלא היו נוטלין אלא פעם אחת בלבד, ומנהג אנשי ירושלים אינו רק להאריך אותה נטילה הראשונה כמבואר בינאמ.

חי' ר"ד פסחים ז' ע"ב ז"ל שאין המצוה נגמרת לו שלא יהא רשאי לברך עליה כדרך שאמרנו לענין מרור לאחר שמלא כרסו ממנו חוזר ומברך עליו. – ופירוש דבריו כמו שכתב לעיל ז"ל שמצות הלולב אינה נגמרת בנטילה כל שהיא בלבד, שהרי יש בה שירי מצוה ליטול אותו כשהוא קורא ק"ש ומתפלל וכשהוא הולך לבקר חולים ולנחם אבלים, ואם היה מברך קודם נטילה היה במשמע שלא יהיה מצוה אלא בנטילה כל שהיא ולהניחו מיד ע"כ. ולכאורה צ"ל לדבריהם שאם הניחו שוב אינו נוטלו וגם אינו מברך, דכיון שאינו אלא שיירי מצוה אין שייך שיירי אלא בדאיכא עיקר וכיון דהעיקר כבר עבר ובטל מן העולם אין מקום לשיירי וצ"ע.

1 שו"ת שבות יעקב ח"א סי' ל"ד בחג הסוכות בשעת ההלל הביאו לאחד אתרוג ולולב עם שאר מינים והיה ע"פ הדין כשר לצאת בו ולא רצה לצאת בה כי רוצה להמתין שעה או שתים שיביאו לו אתרוג מהודר ויותר נאה אי שפיר למיעבד הכי או נימא דזריזין מקדימין למצוה עדיף ומסיק בתשובתו שאם בודאי יובא לו אתרוג מהודר יותר יש להמתין על המצוה מן המובחר ע"כ [אין ראייה לגבי תיקון מצוה בהידור דלכו"ע אי לאתרוג המהודר יש גם מעלת השאינו מובחר ודאי צריך להמתין ולקיים הכל בב"א והגר"ח בכה"ג דהראשון ספק].

2 בשו"ת חלקת יואב ח"א סי' ל"א הוכיח מדברי הגמ' במסכת זבחים דף כ"ו ע"כ שהקשו על הא דתנן בדף ל"ב ע"א נתן את הניתנין למעלה למטה וכו' אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל ואי ס"ד שלא במקומו כמקומו למה לי דיחזור הכשר ויקבל ע"כ והנה התם ודאי שלא זרק את הדם כתיקונו ולמה לא יהיה חייב לחזור ולזרוק במקומו, אלא מוכח דכיון שבדיעבד יצא בזרק שלא במקומו שוב לא יתקן את מצוותו בזה שיחזור ויזרוק כמקומו שהרי כבר יצא ידי חובתו וכשאינו מחויב בדבר לא שייך שיעשנה, ומזה הוכיח לכל המצוות שאם יצא בדיעבד שוב לא יועיל מה שיחזור ויקיימנה בהידור שהרי עתה אינו מחויב כבר עכ"ל ד

ואין לדחות דהתם שאני שכבר נתכפרו הבעלים דמ"מ יש עליו חיוב ומצוה לקבל ולזרוק את הדם ולמה לא יתקן את מצוותו כהידורה ועוד דמיירי גם בנדרים ונדבות עיי"ש ובאמת שכן ס"ל להלחם משנה בפ"ה דעבודת יוה"כ (ע' בחלקת יואב) דאם אפשר לחזור ולהזות מחויב לחזור ולהזות ומשמע דשייך לתקן את ההידור אחר שכבר יצא ומיהו יש לומר שזריקה שאני שעיקרה לכפר ולהתיר שיריים ואין זריקה למצוה בלבד

3 בקרבן העדה פירש כל שעה שהוא נוטלו כלומר בכל יום שהוא נוטלו לצאת בו. ועיין בגירסת התוספתא שלפנינו בכל יום ועיין בפרק ב' יב אמר ר"א בר צדוק כך היו [אנשי ירושלים נוהגין נכנס לבית הכנסת לולבו בידו עמד לתרגם ולעבור לפני התיבה לולבו בידו עמד לקרות בתורה ולישא את כפיו מניחו בארץ יצא מבית הכנסת לולבו בידו נכנס לבקר את החולים ולנחם אבלים לולבו בידו נכנס לבית המדרש נותנו לבנו או לשלוחו ומחזירו לתוך ביתו]:

4 ולא תיקשי מניחום אבלים המובא שם. דהא אף בחוה"מ ליכא אבילות. וכבר הביא בספר המנהיג ה' לולב כד מרבינו האי גאון דהכוונה לדבר עמו דברי נחומים כמבואר בגמרא מו"ק שם.

5 [יש שתירצו דרש"י לשיטתו בברכות דף מ' דהא דשרי להפסיק בין הברכה לאכילה או המצוה הוי רק בהפסק שהוא לצורך הברכה, אבל אם אינו צורך הברכה אף דהוי צורך המצוה או הסעודה אסור להפסיק, וכיון דסמיכה ותנופה במעשר אי"ז צורך הברכה של התנופה והסמיכה דשלמים א"כ על הצד שיניף או יסמוך קודם על המעשר ה"ז הפסק כיון שא"ז צורך הברכה].

מחשבת

מחשבת ציבור

הערות מציבור הלומדים

הערות בענייני דיומא

ק"ד בין הדינים של ברכות אבות לא הזכירם כלל, משא"כ הדין של המלך המשפט הביא בסי' ק"ח כסימן נפרד, וגם חזר להביאו בסי' תקפ"ב, וצ"ע.

אמנם לענ"ד נראה ביאור הדבר, דהנה המעיין בטור יראה דבסי' ק"ד מייתי כל מה ששייך לברכה שני' של אבות, דהיינו אמאי אינה פותחת בברוך וכל דיני מוריד הטל ומוריד הגשם, וקרוב לסופו כותב "ברכה שלישית אתה קדוש וכו' וחותרם בא"י הא-ל הקדוש חוץ מי' ימים שבין ר"ה ל"ה"כ שחותם המלך הקדוש כאשר יתבאר במקומו בעז"ה", ובסי' ק"ח מתחיל הטור "אחת עשרה השיבה שופטנו כבראשונה וכו'", ומביא שתי שיטות לענין חתימת הברכה, ומבאר באריכות את דיני המלך המשפט בעשי"ת ואם צריך לחזור לראש כשטעה, ואח"כ מביא פרטים על ברכות "ולמלשינים" עד "את צמח דוד", ובסי' ק"ט מביא דיני ברכת "שמע קולנו", ובסי' תקפ"ב מביא דיני המלך הקדוש והמלך המשפט ושאר ההזכרות בין שאר דיני שמ"ע של עשי"ת.

והנה המחבר קבע את סימני השו"ע לפי הטור, ובכל סימן הוא מביא רק ההלכות המובאות בטור באותו סימן בלי אריכות הדיון על השיטות והמקורות ושאר ההוספות. ולכן כאשר הגיע לסי' ק"ד, כיון שרוב הסימן בטור הוא על דיני ההזכרות בברכה שני', ורק בסוף מביא בקיצור דין המלך הקדוש בעשי"ת, דילג המחבר האי דינא והזכירו באריכות במקומו בסי' תקפ"ב כאשר עשה הטור עצמו, וזה גם איפשר לו לכתוב בריש סי' ק"ד "דין הזכרת הרוח וגשם וטל", כיון שלא כלל בתוכו גם דין המלך הקדוש שלא שייך בכלל להאי ברכה. אמנם בסי' ק"ח, כל מה שכתוב בטור על ברכות י"א-ט"ו הוא על צורת וסדר הברכות, אבל הדין היחיד שמוזכר בו הוא שאומרים "המלך המשפט" בעשי"ת, ולכן לא היתה למחבר בריה אלא להביא דין זה כסימן לעצמו, כיון שאחרת הי' חייב לדלג על הסימן ולשבש את סדר הסימנים, וז"פ.

פ"פ א' ר' א"ל לואל

ספק בב' אתרוגים

יש לדון במי שיש לו ב' אתרוגים שרק אחד מהם כשר, ואינו יודע איזהו, מהו דינו מדאורייתא, דמדרבנן ודאי צריך ליטול את שניהם בספק דאורייתא לחומרא, אמנם מדאורייתא מה דינו, דהנה למ"ד ספק דאורייתא לחומרא, צריך מדאורייתא ליטול שניהם כדי לצאת מידי ספק, אולם למ"ד דספק דאורייתא מדרבנן לחומרא ומדאורייתא לקולא, א"כ מהו חיובו מדאורייתא, דליטול שניהם אינו חייב דסגי לו בקיום מספק כיון דמדאורייתא לקולא [אמנם יש מן האחרונים דסברי דכל הקולא הוא רק בספק איסור ולא בספק קיום מצווה וא"כ ודאי יחמיר ליטול שניהם].

ולא ליטול כלום אין לו היתר דהרי ודאי מחויב הוא במצווה, אלא דלכא' יטול אחד ויסמוך על קיום מספק.

אלא דהנה יש מן האחרונים שהסיקו דאין חויב בספק דאורייתא אפי' למ"ד מדאורייתא לחומרא לקיים באופן מסופק, אם אחרי הקיום לא יצא מהספק, ומטו בשם הבית הלוי דלכך איננו לובשים תכלת בזה"ז דכיון דהוא בכלל ספק, ואף אחר שנלבש עדיין אנו בספק ואין חויב לקיים המצווה בכה"ג. וכן משמע במהר"ם שיי"ף ב"מ ו; ובפמ"ג סי'

כהן וישראל בסוכה אחת

יש לדון בשאין מקום בסוכה לישן ע"ג המיטה, או לישראל או לכהן, אם צריך הישראל ליתן המיטה לכהן משום 'וקדשתו', והישראל ישן במזרון על הריצפה, או שא"צ הישראל ליתן בכה"ג לכהן.

ולכא' י"ל ממש"כ בקוב"ש קכ אות רעז, שדין 'וקדשתו' ל"ה אלא להקדים הכהן, שאפשר לקים שניהם, ול"ה לענין לדחותו עי"ש. וא"כ י"ל הכא שע"י וקדשתו אם יתן לכהן לישן במיטה בסוכה והוא יצטער עי"ז לישן ברצפה, ליכא הכי חיוב וקדשתו. וכע"ז כתב גם האדרת בביאורו טוב ירושלים בירושלמי פ"ה מברכות ה"ד עי"ש, שוקדשתו הוי להקדים ולא לדחות. וכע"ז כתבו לתרץ מ"ט השמיט השו"ע חו"מ סי' טו שיש להקדים כהן במשפטו, וכתבו בספר אור הישר פ"ד מכלי המקדש ה"א, ובס' מאזנים למשפט חו"מ סי' טו משום שע"י שממתין במשפט איכא הפסד ממוון פעמים עי"ש. ואולם מתשו' מהר"ם שיק או"ח סי' כט נראה שצריך להפסיד ממוון על 'וקדשתו' עי"ש.

וביותר י"ל למש"כ בתשו' משנת יוסף ה"א סי' כה שאין דין וקדשתו שממתנים בתור ליתן לכהן קודם. וע"כ שדין וקדשתו הוי רק להקדימו ולא כשיש הפסד זמן לישראל דליכא חיוב ליתן לכהן, א"כ הכא שע"י שיתן לכהן מקום בסוכה ויצטרך הישראל לישון בצער בריצפה וכיו"ב ליכא חיוב בהכי.

והארכתי בזה בס' גם אני אודך מתשובותי ח"ב סי' ב להוכיח שליכא חיוב וקדשתו כשממתנים בתור וכ"ש עפ"ז כשיש מקום אחד בסוכה או לכהן או לישראל, שאין הישראל צריך להפסיד מ"ע לישן בסוכה משום הכהן. אולם יל"ע כשיש מקום בדוחק, או לישן בריצפה, והכהן במיטה אם צריך הישראל לוותר משום 'וקדשתו', ועי' בס' לקדשו לכהנו עמ' ה' שנקט דשייך וקדשתו בזה. וצ"ע.

פ"פ א' ר' א"ל לואל

חודש אלול - חודש רחמים וסליחות

כ' בטור אור"ח דבר"ח אלול עלה משה השמימה לקבל לוחות שניות והעבירו שופר במחנה. ולכן התקינו שיהיו תוקעין בר"ח אלול, ובכל החודש כדי להזכיר לעשות תשובה. ומשמע שכל חודש אלול הוי זמן רחמים לסליחות ומאידך דרשינן בר"ה יח. שזמן קירבת ה' הוא בעשי"ת דמשמע דהוא הזמן המסוגל לזה ולא לזמן אחר. וע"ע ביבמות מ"ט: וברש"י ד"ה בהמצאו וביבמות ק"ה.

ריבוי תורה מהני לתשובה

ברמב"ם בפ"ג מהל' תשובה ה"ד כ' הדרכים לעשית תשובה והם הצדקה ומעש"ט ותפילה ולכאורה מדוע לא הזכיר להרבות בתורה שהיא כנגד כולם.

קביעות בביהמ"ד

הקשה האדמו"ר אבי צוק"ל מליוסן פ"ת מח"ס תורת חיים עה"ת דדוד פותח בלשון קביעות של "שבת בבית ה'", ומסיים בלשון עראי "ולבקר בהיכלו", מה הפשט בזה.

פ"פ א' ר' א"ל לואל

למה לא מוזכר דיני המלך הקדוש בש"ע הל' תפלה

העירני הרב משה גולדשטיין שליט"א הערה מעניינת, אשר המחבר לא הזכיר את דיני המלך הקדוש אלא בסי' תקפ"ב בהל' עשי"ת, אבל בסי'

מכת שבת

מוקצה. וכתב הארחות שבת (שם) שה"ה במי שקנה ומקפיד מאוד שלא לטלטלו בחינם כדי שלא יאבד את נזיו

אינו עומד להריח והוי מוקצה מחמת ח"כ. ויש לעיין מה הדין כשילד הרים אתרוג העומד לסחורה האם אביו רשאי לומר לו שיניחנו חזרה במקומו באופן שעל ידי כך יטלטל המוקצה לחדר אחר, ועי' במשנ"ב (ש"ח ס"ק י"ג) שבמוקצה מחמת גופו או חסרון כיס אין היתר לטלטלו לכל מקום שירצה ופולוגתת הפוסקים היא רק בכלי שמלאכתו לאיסור. ועוד עי' במשנ"ב (שמ"ג שער הציון ס"ק י"ד) שמוטל על האב להפריש את בנו מאיסור דרבנן מהזמן שהוא בר הבנה. וכ"ש שלא לצוות אותו כמבואר בגמרא לענין העברת מפתח בכרמלית. ונפסק במשנ"ב (שם ס"ק ו'). ויש לעיין האם מותר לקרוא לילד לחדר בלא לומר לו בפירוש להניח אתרוג ויתכן שבאופן זה אין מצווה להפרישו מכיון שהוא מתעסק.

לתקוע לאנשים שאינם שומרים תו"מ

יש לעיין האם מותר לבעל תוקע לתקוע לאנשים שומרים תו"מ וכגון בבתי חולים באופן שלא מאושפז שם שומר תו"מ, או שתוקע בכל חדר וחדר ובאחד מהחדרים אין שומר תו"מ, שהרי אינם מעוניינים בכך וגם אם הם מקשיבים הרי בדרך כלל הם עושים טובה לבעל תוקע ולא לשם מצווה, ולא מבעי"ל למ"ד מצוות צריכות כוונה אלא אפילו למ"ד אינם צריכות כוונה שמא בכה"ג שאינם רוצים לצאת כלל וכ"ש שאינם יודעים שיש כזו מצווה או מה הכוונה לצאת י"ח. ואולי יש בכך מצווה שמא ירהרו בתשובה וירצו לשמוע. ובמסורתיים לכאורה יש להקל אם יסביר להם שצריכים לכוון לצאת שהרי הם רוצים לקיים המצווה.

עשה עירוב תבשילין בביצה והתערבה באחרות ונאכלה אחת מהן

עירוב תבשילין צריך שיהיה קיים עד לאחר שיגמור הבישולים לצורך שבת, ומסתבר שאם יודע שהעירוב קיים אפילו אינו יודע בדיוק מהו שמועיל, ואולי לפי הטעם שיברור לו מנה יפה לשבת לא מועיל שאינו יודע, מיהו טעם זה הוא רק לכתחילה כמבואר במשנ"ב (תקכ"ז ס"ק מ"ד) ויש לעיין מה הדין כשהתערבה הביצה ברוב ונאכלה אחת מהן, ומה הדין כשנתערבה חד בחד ונאכלה אחת מהביצים.

כ"כ אורי ארלו

קצב לגבי היודע לברך ברכה אחת בברהמ"ז דא"צ לברך דספיקא הוא אם ברכות מעכבות זו את זו, וכיון דאף אחר שיקיים לא יצא מהספק, פטור מלקיים.

וא"כ חזינן מדבריהם דא"צ לקיים מספק לכו"ע, וא"כ בב' אתרוגים אף לא יתחייב ליטול כלום וזה ודאי אינו נכון, וא"כ במה יתחייב.

ואולי יש לחלק דכשיכול לעשות רק קיום מספק אין מחייבים אותו אם ישאר אח"כ בספק, אך כשיכול לעשות קיום ודאי ורק רוצה לפטור את עצמו בקיום מספק למ"ד דמדאורייתא ספיקא לקולא, בכה"ג מתחייב עכ"פ לעשות קיום מספק, דאל"ה יתחייב בקיום ודאי.

כ"כ יחיא יצחק רבין ארלו

תוקע בשכר שנאנס האם מקבל שכרו ומה דין המחליף

מעשה בבית הכנסת שמשלמים לבעל תוקע בהבלעה, סמכו על השיטות שאפשר להבליע בטרחה שיש לבעל תוקע להתאמן, וביום השני נאנס והיה צריך לנסוע לבית החולים עם בנו, ובא אחר ותקע במקומו, כיצד יש לשלם לבעל תוקע והאם המחליף רשאי לתבוע חלקו. מחד הרי עיקר שכרו על האימון והרי תקע והתחיל במלאכה ומגיע לו שכרו מאידך הרי לא השלים המלאכה. ועי' בביאור הלכה (ש"ו ד"ה נותן לו) שאם שכרו בהבלעה כגון לשבוע או חודש וכדו' יכול לנקות לו שבתות שלא היה בהן ודלא כהח"א. ולענין השני האם יכול לסמוך על הבלעה שלא סוכמה במה שהיה לו טרחה, ומה הדין כשטוען שרוצה לסמוך על השיטות שמותר לשכור לדבר מצווה, האם יכול לתבוע שכרו מהגבאים בלא סיכום בחג עצמו משום שגילו דעתם שמשלמים על כך או שיוכלו לטעון שהם משלמים רק על הטרחה והוא הרי לא טרח כ"כ שהרי לא ידע שיתקע.

ילד שהרים בשבת אתרוג העומד לסחורה

כתבו הפוסקים שאתרוגים העומדים לסחורה הוי מוקצה מחמת ח"כ. [שש"כ פ"כ סכ"א וארחות שבת פ"ט סצ"ט] ואע"פ שבאוכלים העומדים לסחורה אין מוקצה. עי' בשש"כ (שם הערה ס"ז) בשם הגרש"ז א"צ"ל שמכיון שמקפידים הרבה שלא לטלטל אתרוגים הוי

הערות בעניינים שונים

ויש לעיין כיצד יעשה, האם מבדיל פעמיים או דילמא בחדא הבדלה סגי ליה ועולה לכאן ולכאן.

וכבר מצאנו שנחלקו הפוסקים לענין מי שלא בירך "אשר יצר" עד לאחר שנפנה לנקביו פעם שנית. דלדעת השו"ע [ז' ג] צריך לברך פעמיים כדמצינו לענין תפילה שאם טעה ולא התפלל שחרית מתפלל מנחה שתיים. ולדעת שאר אחרונים [ב"ח, מג"א, גר"א] אינו מברך אלא פעם א'. ועיי"ש במשנ"ב [נ] שבאר בדעתם דשאני תפילה שהיא במקום קרבן ושייך בו תשלומין, משא"כ באשר יצר שהיא ברכת הודאה יוצא בהודאה א' על הרבה פעמים כמי שאכל והסיח דעתו ושוב אכל דמברך ברהמ"ז אחת על שתיהן. ויש לעיין בנידוד"ד האם הוא תלוי בפולוגתא הנ"ל או דילמא כו"ע מודו הכא דדמי לתפילה או איפכא כו"ע מודו דדמי לברהמ"ז.

ועיוין במנח"ח [מצוה לא] שחקר בדין מי שלא הבדיל במוצ"ש דמבדיל עד סוף יום שלישי אם הוא בתורת תשלומין, ר"ל דבאמת עיקר הזמן דמצוות הבדלה הוא מוצ"ש רק דאית ליה תשלומין עד סוף יום שלישי, או דילמא עיקר זמן המצוה הוא עד סוף שלישי. ונפק"מ במי שהיה פטור מהבדלה במוצ"ש [כגון שהיה אונן], עיי"ש שהביא דנחלקו בזה המהר"ם והרא"ש. ולכאורה לדעת הסוברים דהוא בגדר תשלומין יש לפשוט דמבדיל פעמיים כמו בתפילה, דמאי שנא. וכל

שימוש בהורים לשמירת חפצים

האם מותר לבן לבקש לאביו שישמור לו המחשב, וכדומה, שאביו קנה לו, או שנקרא שהוא משתמש באביו, ואסור? והטעם?

ברכת כהנים ברמקול

הסתפקתי, כהן שהוא צרוד, האם יכול לברך ברכת כהנים ברמקול, וצ"ע.

כ"כ אורי ארלו

תשלומי הבדלה

קיי"ל דמי שלא הבדיל על הכוס במוצ"ש מבדיל עד סוף יום שלישי כמבואר בשו"ע [רצטו].

ויעויין במג"א שם [ט] בגוונא דיום שלישי הוא יו"ט. והעולה מדבריו דדינו כמו בעלמא דמבדיל עד סוף היום ואומר "המבדיל בין קודש לחול" כמו אילו היה מבדיל במוצ"ש ולא "המבדיל בין קודש לקודש". ובביה"ל שם [ד"ה ולקבל] פקפק בדבר דאין יאמר "המבדיל בין קודש לחול" אחרי שעתה הוא קודש וכבר עברו ימי החול, עיי"ש שנשאר בצע"ג אם יכול לעשות הבדלה.

והנה לדברי המג"א נמצא דאם יום שני הוא יו"ט ולא הבדיל [הבדלה דשבת] עד מוצאי יו"ט, חייב עתה בשתי הבדלות של שבת ושל יו"ט.

הנידון הוא רק לפי החולקים דעיקר זמן הבדלה הוא עד סוף יום שלישי, דלדבריהם שפיר י"ל דה"נ יוצא יד"ח בהבדלה א' כמו בברהמ"ז וכנ"ל. ועיין.

וכל זה לפי המג"א. משא"כ לפי הביה"ל לכאורה אין כאן ספק, דכמו שביו"ט לא מצי מבדיל של שבת לדעתו וכנ"ל, ה"נ במוצאי יו"ט. ואולי י"ל דבאמת גם לפי הביה"ל לא פקע מיניה ביו"ט חיוב הבדלה דשבת, אלא דבפועל א"א לו להבדיל כיון שעתה הוא קודש ולא מצי למימר "המבדיל בין קודש לחול". משא"כ במוצאי יו"ט דעתה הוא חול הדר דינא דמבדיל עד סוף יום שלישי כמו בעלמא. ומסתברא כסברא ראשונה.

עוד יש לעיין לפי המג"א מה הדין ביו"ט שחל במוצ"ש ושכח ולא הבדיל עד מוצאי יו"ט. מי נימא דכמו שלדבריו אומר "המבדיל בין קודש לחול" אע"פ דהשתא הוא יו"ט לפי שההבדלה היא בין קודש לחול, ה"נ בנידו"ד יאמר "המבדיל בין קודש לקודש" ואע"פ דהשתא הוא חול. או דילמא בכה"ג מודה המג"א דלא מצי אמר "המבדיל בין קודש לקודש" כיון דסוף סוף השתא לאו קודש הוא [ולומר "המבדיל בין קודש לחול" א"א דשקר הוא וכדכתב המג"א שם], וצ"ע.

מכתב ר' יצחק אברהם

נוסח רבונו של עולם

בתפילת "רבונו של עולם" המודפס בסידורים שלנו בהוצאת הס"ת בג' רגלים כתוב **"וְהוֹפֵעַ עֲלֵינוּ רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה וְיִתְקִים בְּנוּ מִקְרָא שְׁפָתֵינוּ וְנַחֵה עָלֵינוּ רוּחַ יְיָ רוּחַ חֲכָמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וְיִרְאַת יְיָ"**. ושמעתי כמה פעמים ממור"ר הגר"מ שפירא זללה"ה שמשפט זה שיבוש, שפסוק זה של ונחה עליו להדיא נאמר לגבי המשיח בספר ישעיה פרק יא (א) **"וַיֵּצֵא הָאֱלֹהִים מִצֵּד וְיִשְׁי וְנִצָּר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה: (ב) וְנַחֵה עָלָיו רוּחַ ..."** והוא הסביר שבתקופת הכת ש"ץ ר"ל, מכח ההשפעה שהי' לאותו איש על כל סביביו, תיקנו להוסיף לתפלה פסוק זה כדי לברך אותו. ובמשך הזמן הי' נראה בעניותי להוכיח כדבריו שתפלה זו מקורו בשער הכוונות בשער שבועות ובאמת קטע זה נשמט. וכן בסידורים המופצים אצלנו נוסח עדות המזרח פסקא זו הושמט.

אבל כעת ראיתי בעוד חיבור של רבינו האר"י, עולת תמיד, שם הוא מביא נוסח אחרת לכאול"א מהימים טובים ברוחו של אותו יום. והופתעתי לראות שבתפלה של יום סוכות כתוב "רבש"ע מלא משאלותי לטובה והפק רצוני ותן שאלותי וזכה לי ולבני ביתי לעשות רצונך בלבב שלם ומלטני מיצה"ר ותן חלקינו בתורתך וזכינו כדי שתשרה חכמה ובינה עלינו ויתקיים בנו מקרא שכתוב ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'...." וכן בסוף ס' מבוא שערים בתפלה של חג הסוכות מובא נוסח זה. וצריך ליישב בדבר.

מכתב ר' אברהם דב סלאן

תמיהא בדברי רבינו הט"ז לענין שכחה בדבר מצוה

ביו"ד סי' ס"ט כתב הט"ז ז"ל ומעשה בא לידינו באשה אחת שבשלה בשר ושכחה אם מלחה אותו תחילה אם לאו, והתרנו מכח זה דלא הוי אלא ספיקא דרבנן ולקולא וכו', ועוד יש לתת טעם להתיר דבדאי עשתה האשה כדרכה ומלחה תחלה כעין ההיא דאמרין גבי ק"ש טעה בוכתבתם והתחיל למען ירבו כו' א"צ לחזור דסירכי' נקט ואתי כנלע"ד עכ"ל, וכוונתו להאי דינא דאיתא בשו"ע סי' ס"ד סעיף ד' וז"ל הי' עומד ב'וכתבתם' ואינו יודע אם ב'וכתבתם' שבפרשה ראשונה אם ב'וכתבתם' שבפרשה שניה, חוזר ל'וכתבתם' שבראשונה, וה"מ שלא התחיל 'למען ירבו ימיכם', אבל אם התחיל 'למען ירבו ימיכם' א"צ לחזור, דסירכי' נקט ואתא עכ"ל.

אמנם לא זכיתי להבין דברי רבינו הט"ז ז"ל, שהרי לכאורה יש לחלק בין הא דאמרין לגבי ק"ש ובין שאלת האשה מכח כמה טעמי. ראשית, שהרי בטבע האדם יותר קשה לשכוח דבר שביצעו לוקח הרבה זמן ודורש כמה פעולות, משא"כ דבר שאפשר לבצע בדקה וכולל רק פעולה אחת או שתיים יותר שכיח שלא יזכור אח"כ אם הוא עשה אותו או לא, וא"כ איך אפשר להביא רא' דכיון דאמרין בק"ש שאם המשיך ב'למען ירבו ימיכם' מסתמא אמר 'והיה אם שמוע' לפני זה רק שהשתא לא זוכר שאמרו, א"כ ה"נ כיון שבשלה הבשר ודאי מלחה אותו קודם רק ששכחה את מה שעשתה? האם בגלל שאמרין שמסתמא שכח אמירת 'והי' אם שמוע' שהיא פעולה אחת שלוקחת דקה, ה"נ נימא שאשה זו שכחה את מליחת הבשר – אשר היא כוללת לשרות הבשר במים במשך חצי שעה, למלוח אותו ולהשאירו במלח במשך שעה, ולשטוף אותו במים שלש פעמים? [אח"כ ראיתי שכבר שאל הש"ך מעין זה שם בנקה"כ ע"ש].

ועוד, הרי בק"ש מיירי באמירה, והרי ידוע כי יותר קל לאמירה להתבצע בלי כוונה מכל פעולה מעשית אחרת, ולצערני קורה לא פעם אחת שאדם מתפלל כל פסוקי דזמרה או ברכות ק"ש או אפילו חלק משמו"ע בעת שמחשבתו הולכת למרחקים, ופתאום הוא שם לב שהוא התקדם בלי לדפדף ובלי לחשוב על מה שהוא אמר, ולכן מאוד שכיח שאדם יקרא 'שמע' וגם 'והי' אם שמוע' ופתאום ישים לב שהוא כבר באמצע 'למען ירבו', אבל מנין לנו ללמוד מזה דה"נ כיון שברוב הימים היא מולחת הבשר לפני שמבשלת אותו, בטח עשתה כן גם הפעם והיא בטח מלחה את כל הבשר בלי שתשים לב שהיא עושה אותה?

ועוד, הרי התם יש המשך של פרשיות ק"ש שאדם רגיל לומר שלש פעמים ביום, וכיון שמדרך הטבע הוא לאדם להתפלל כפי הסדר שמורגל על לשונו, היינו אמורים לומר שודאי אמר 'והיה אם שמוע', וכל הסיבה לחשוש שהוא לא אמר אותה היא מפני שגם 'שמע' וגם 'והיה' נגמרת בפסוק 'וכתבתם', ולכן יש סברה לומר הפוך דדלמא המשיך לומר אחר 'וכתבתם' הראשון 'למען ירבו', ולכן חידש הגמרא 'סירכיה נקט ותני', ר"ל דגם בזה אנו אומרים דודאי אמר כסדר כל מה שלפניו ולא חיישין דשמא אמר 'למען ירבו' אחר 'וכתבתם' הראשונה, דיותר רגיל על לשונו לומר 'למען ירבו' אחרי שכבר אמר גם 'והיה אם שמוע', ולכן מזה שהתחיל לומר 'למען ירבו' יש יותר סיבה לחשוב שהוא כבר אמר 'והיה'. היוצא מזה, דלא צריכים הוכחת 'סירכיה נקט ואתי' אלא נגד הספק שנולד מחמת הפסוק 'וכתבתם' בסוף 'שמע', אבל גם בלי זה יש לנו סיבה חזקה לחשוב שהוא אמר 'והיה', כיון שבדאי התחיל עם פרשת 'שמע' ... ואהבת' ומטבע הלשון להמשיך הלאה עם הסדר שרגיל לומר לאחריו כל יום, משא"כ הכא אין לנו שום הוכחה שהיא מלחה את הבשר חוץ מזה שהיא בשלה את הבשר, ובדרך כלל היא רגילה לבשלו רק אחרי שמלחה אותו, וא"כ מנין לנו שזה עצמו מספיק חזק להוכיח שהיא באמת מלחה את הבשר? וע"כ מכל הני טעמי צע"ג להבין דברי הט"ז ז"ל.

תפלה בצבור: חיוב או מצוה

בש"ע או"ח סי' צ' סעיף ט': "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לבית הכנסת יכוין להתפלל בשעה שהצבור מתפללים, וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הצבור והוא מתפלל ביחיד, אעפ"כ יתפלל בבית הכנסת". וכתב שם הבה"ט בסק"ב (ד"ה אנוס): "פי' שתש כחו אע"פ שאינו חולה, מ"א. ואם הוא אנוס ממון, שמחמת השתדלותו להתפלל עם הצבור יבוא לידי הפסד ממון, פסק בתשו' יד-אליהו סי' ז' דאין מחויב ע"פ הדין, ויכול להתפלל ביחיד בביתו או בבהכ"נ כשאין שם צבור, ואפשר דמשום מניעת רווח מחויב קצת ע"פ הדין להתפלל עם הצבור, דחילוק יש בין מניעת רווח לבין הפסד מכיסו". ובמ"ב שם ס"ק כ"ט כתב ממש

עם הצבור, הרי בטור עצמו לקמן בסימן זה, לאחר שהזכיר הדין של ד' מיל לפניו ומיל לאחריו, מסיק בסוף דבריו "לכן

צריך להשתדל בכל כחו להתפלל עם הצבור", הרי ש"ל שאינו חיוב גמור אלא חיוב השתדלות בכל כחו. ובאמת מוכרח גם מדבריו הכא דאין כוונתו אחיוב גמור, שהרי כמקור לדין זה הביא המימרא דרבי יוחנן בברכות (דף ח., כגירסת הר"ף והרא"ש והטור שם) "אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר ואני תפילתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין", הרי דלא קאמר רבי יוחנן בלשון חיוב, רק מודיע לנו דאין תפלתו נשמעת אלא בתפלה בצבור, וא"כ עכ"ל דכשדייק כאן הטור ממימרא זו ש"לא יתפלל אדם אלא בבהכ"נ עם הצבור" כוונתו שישתדל להתפלל בבהכ"נ עם הצבור כיון שאחרת אינה נשמעת תפלתו. אך כדי שיהי ברור שאין תפלה בצבור מצוה חיובית ממש, שינה המחבר לשונו של הטור, ובמקום לכתוב "לא יתפלל אדם אלא בבהכ"נ עם הצבור", כתב "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור" כלשון הטור לקמן בסימן זה, דהמחבר העדיף להזכיר נקודה זו כאן בתחלת דבריו לענין תפלה בצבור מלחכות ולהזכירו רק לאחר הדין של ההולך בדרך. וה"נ משמע מדברי הלבוש שכתב "לעולם ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור, דתפלת ציבור מתקבלת יותר דכתיב הן א-ל כביר לא ימאס", הרי שפירש לשון המחבר דכוונתו לומר כאן שחייב להתפלל בצבור, ולא שחייב להתפלל במנין בבהכ"נ ולא בבית.

ולפ"ז אתי שפיר מה שפסקו היד אליהו והמ"ב דא"צ להתפלל בצבור אם יהי לו הפסד ממון ממש מחמת זה, דכיון שפסקו הטור והמחבר דאף שענין גדול הוא להתפלל עם הצבור מ"מ חיוב גמור אין בה, ומה שצריך ללכת ד' מיל לפניו ומיל לאחריו כדי להתפלל בצבור אינו אלא ענין של השתדלות בכל כחו, לכן אינו חייב להתפלל במנין אם זה יגרום לו להפסד ממון, דרק היכא שתקנו חז"ל מצוה חיובית חייב לקיימה גם בהפסד ממון. [אך דבר פשוט הוא דגם אם נפרש השו"ע כדברינו, אין תפלה בצבור סתם הידור והשתדלות, דהא חזינו שחייב "להשתדל בכל כחו" וללכת ד' מיל לפניו ומיל לאחריו כדי לקיים מצוה זו, אלא שיכול לפטור את עצמו משום הפסד ממון או איזה צורך מצוה אחרת, משא"כ בדבר שהוא חוב גמור מדברי חכמים.]

עטיפת טלית לתפלת מוסף

בר"ח אב העבר נכנס אברך לביה"מ אחרי קרה"ת והתפלל מוסף ביחד עם הצבור, אך בלי להתעטף בטלית, והתברר כי הוא כבר התפלל שחרית ושמע קרה"ת במנין קודם אך לא הספיק להתפלל איתם מוסף, ולכן חזר עכשיו להתפלל מוסף במנין שלאחריו.

ואמרתיו לו כי לכאורה בבי האי גוונא יש מקום לומר מתרי טעמי דהי' לו להתעטף בטלית למוסף (עם ברכה), חדא, משום "לא תעשו אגודות אגודות", כיון שכל הצבור מתפללים בטליתות, וכלשון רש"י ביבמות (דף י"ג:) דמחזי כשתי תורות". אך בנוסף לזה הי' נ"ל דגם אם הי' מתפלל עכשיו מוסף ביחידות הי' צריך להתעטף בטלית, דהנה לכאורה הסיבה שנהגו להתעטף בטלית בתפלת שחרית הוא משום דכיון דצריך לברך על הציצית כשלושן בבקר, ועיקר המצוה היא להתעטף בטלית גדול, תקנו להתעטף בו לכל הפחות עד סוף התפלה, ועי' בתוס' (ברכות י"ד:) ד"ה ומנח תפילין ומצלי שכתבו שמותר להניח הטלית בין גאולה לתפלה רק מספקי אי מותר לברך עליו או לא, הרי דיש ענין להתעטף בטלית לתפלה גם לאחר שכבר קרא ק"ש בלעדי. וכיון שכבר נשתרש המנהג להתפלל שחרית ומוסף ביחד [ומצינו בר"ח שאם שכח הש"ץ יעו"י בשחרית אינו חוזר כיון שתפלת מוסף לפניו, הרי שנידון קצת כתפלה אחת אריכתא], ולולא שהוא הלך הביתה אחר שחרית הי' ודאי מתפלל מוסף בטלית כמו תמיד, א"כ ה"נ השתא שהוריד הטלית לאחר שחרית משום שעשה הפסק בין שחרית למוסף, יש לו להתעטף שוב כאשר הולך להתפלל מוסף.

מלה במלה כדבריו, רק במקום הלישנא דספיקא שכתב הבה"ט, כתב איהו: "אבל משום מניעת רווח לא ימנע מלהתפלל

עם הצבור, דחילוק יש בין מניעת רווח לבין הפסד מכיסו". ולכאורה צ"ע, דהא איפסק לקמן בסעיף ט"ז: "ההולך בדרך והגיע לעיר ורוצה ללון בה, אם לפניו עד ד' מילין מקום שמתפללים בעשרה צריך לילך שם, ולאחריו צריך לחזור עד מיל כדי להתפלל בעשרה", ובמ"ב שם (סקנ"ב): "והיושב בביתו דינו כמלאחריו, ע"כ הדר בישוב תוך מיל למקום שמתפללין בעשרה צריך לילך בכל יום בבקר להתפלל בעשרה". הרי דכל עוד שיש מנין תוך כדי הליכה של כעשרים דקות מביתו יש לו חיוב ללכת שם להתפלל בצבור, ועוד יותר מזה שאם הוא הולך בדרך וכבר רוצה לעצור בעיר ללון בה, חייבוהו ללכת לפניו עוד הליכה של כשעה ועשרים דקות כדי שיוכל להתפלל בעשרה. והנה בכל מצוה חיובית שהיא גם מצוה עוברת חייב לקיימה גם אם יהי לו מזה הפסד ממון, וא"כ כיון דחייב מדינא להתפלל בעשרה גם אם יצטרך מחמת זה ללכת עוד ד' מיל לפניו או מיל לאחריו, אמאי לא יהא אסור לבטלו גם משום הפסד ממון כמו בכל מצוה חיובית שהזמן עוברת.

אך באמת המעיין בטור סי' צ' יראה דלאחר שכתב דצריך לילך ד' מיל לפניו ומיל לאחריו, מסיק: "לכן צריך להשתדל בכל כחו להתפלל עם הצבור". ולכאורה תמיהא, דאיך קאמר הטור שהוא רק ענין השתדלות מיד לאחר שפסק שצריך ללכת עוד כברת ארץ כדי שיוכל להתפלל תפלה בצבור. ועכ"ל דהא "צריך ללכת" הוא ג"כ לא חיוב גמור אלא חיוב השתדלות, וחכמים הגבילו את ההשתדלות בכל כחו" שהיא עד מיל לאחריו ועד ד' מילין לפניו, ולכן הקפיד הטור לפרש בסוף דבריו דאין דין זה חיוב גמור אלא חיוב השתדלות בכל כחו.

והנה בשו"ע סעיף ט' הנ"ל, אהא דכתב המחבר "ישתדל אדם להתפלל בבית הכנסת עם הצבור", כתב המג"א וז"ל אע"פ שיכול להתפלל בביתו ב' מ"מ ברוב עם הדרת מלך עסי"ח עכ"ל. והנה הא דכתב שעדיף להתפלל בביהכ"נ רק משום ברוב עם, כבר הקשה הפמ"ג שהרי לפי המחבר עדיף להתפלל בביהכ"נ אפילו ביחיד מפני שהוא קבוע ומיוחד לתפלת צבור, אך לכאורה קשה ג"כ עצם פירושו, דמשמע מלשוננו שהבין ככוונת המחבר דר"ל שלא יתפלל במנין בביתו אלא ישתדל להתפלל בצבור בבהכ"נ, שהרי מפשטות לשון המחבר משמע לכאורה כוונתו שישתדל אדם להתפלל במנין בבהכ"נ ולא ביחידות בביתו, דאי כפירוש המג"א הול"ל "ישתדל אדם להתפלל בעשרה בבית הכנסת". ועוד, דאיך אפשר לומר דהמחבר כותב השתא לדינא דגם כשיש לו מנין בביתו ישתדל ללכת להתפלל בבהכ"נ, הרי עדיין לא הזכיר שיש בכלל חיוב להתפלל תפלתו בעשרה. ואולי נמנע המג"א מלפרש כן דברי המחבר משום דלא הי' ניחא ל' לפרש דס"ל דעצם תפלה בצבור הוא רק חיוב השתדלות ולא חיוב גמור, ולכן העדיף לפרש דהמחבר מייירי שיש לו מנין בביתו, רק שמ"מ ישתדל להתפלל בצבור בבהכ"נ.

אמנם לולא דברי רבינו המג"א הייתי מפרש דברי המחבר בפשטות דר"ל שישתדל להתפלל בעשרה בבהכ"נ. וראי' לדברינו, דהנה הטור כתב כאן וז"ל: "לא יתפלל אדם אלא בבהכ"נ עם הצבור דאמר רבי יוחנן אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבהכ"נ פירוש עם הצבור עכ"ל, וביאר הב"י דהטור לשיטתו דפירש בדברי רבי יוחנן דבבית הכנסת היינו עם הצבור, אבל ביחידות אין עדיפות להתפלל בבהכ"נ, אך הב"י הביא דברי רבינו יונה דס"ל דיש מעלה בבהכ"נ גם בלי מנין. עכ"פ חזינו דהטור לא מדבר כאן בענין בהכ"נ כלל אלא בענין תפלה בצבור, ולא הזכיר בהכ"נ אלא משום לשון הגמרא, וא"כ מסתמא נמשך המחבר אחר דברי הטור והתכוון ג"כ לחדש כאן הדין של תפלה בצבור, ולא לחדש דגם אם יש לו מנין בבית עדיף שיתפלל בבהכ"נ. מיהו אע"פ שמלשון הטור כאן משמע קצת שחיוב גמור הוא להתפלל

מה שבת

מה שבת משפט

הבטיח לפועל אתרוג תמורת העבודה ועכשיו חוזר בו

הרב שמעון בלנסון כולל חו"מ נחלי דעת טלזסטון

יש לדון באחד שסיכם עם חברו שימכור עבורו ד' מינים ויקבל בשכרו אתרוג מהודר. ויש לדון בזה בכמה אופנים: א. מה הדין אם אמר לו שיקבל אתרוג מסוים, והיינו שאמר לו בשכר עבודתך תקבל אתרוג זה. ב. מה הדין אם אמר לו שיקבל בשכר עבודתו אתרוג והוא יכול לבחור איזה אתרוג שרוצה. ויש לדון כאן ראשית כל האם חייב לתת דוקא אתרוג או שיכול ליתן דמים במקום. ועוד יש לדון באופן שהמכירה בביתו של הפועל והאתרוג נמצא בביתו האם יכול לטעון שקנה את האתרוג בקנין חצר, והאם יש חילוק בין אם אמר לו אתרוג זה או שיכול לבחור איזה אתרוג שרוצה. עוד יש לדון למה שכתב המ"ב (סי' תרנ"ח סק"י) שנכון לעשות קנין דאורייתא באתרוג האם פועל שמקבל אתרוג בשכרו צריך לעשות קנין נוסף כדי שיועיל מדאורייתא, או שפעולתו חשיב קנין כסף וקנה האתרוג מדאורייתא.

בהשקפה ראשונה היה נראה שאף שסיכם עם הפועל שיתן לו אתרוג בשכרו יכול לחזור בו וליתן דמים במקום, וכפי שמבואר ברמ"א (סי' של"ב ס"ד) וז"ל, בע"ה ששכר פועל וא"ל ליתן לו חפץ בשכרו, יכול ליתן לו אחר דמיו, הואיל ולא משך החפץ לא קנאו. ויש לברר אם בעה"ב חוזר ורוצה ליתן דמים במקום האתרוג כמה דמים עליו ליתן לפועל.

כמה דמים צריך ליתן אם חוזר בו

מבואר בש"ך (סי' של"ב סק"י) שבאמר ליתן לו חפץ בשכרו שאינו חייב ליתן החפץ, מ"מ חייב ליתן לו דמיו, שאע"פ שגוף הדבר לא נקנה מ"מ הרי מתחייב השוכר בשיווי ששוויו בכל עצמו הוא, והרי הוא לענין זה כשאר כל השוכרים שפסקו דמים, וזה דלא כדברי הרשב"א שהסתפק בדבר.

הזיק אתרוג מהודר יתכן שחייב לשלם דמי אתרוג פשוט

והנה ידוע ספיקו של המשנ"ל (פ"ט ז' ממעשה הקרבנות ה"ז) במי שקנה אתרוג בדמים יקרים מפני חשיבותו ובא אחד וגנבו ממנו ופסלו אי מצי גנב פטר נפשיה בנתינת אתרוג אחר כשר אף שאינו חשבו כמו האחר, משום דאמר ליה אתרוג זה אי לא משום מצוה איננו שוה כי אם זוז, וכיון שכל חיובי הוא משום דבעית לקיומי מצות ולקחתם לכם, כיון שאף באתרוג זה אתה מקיים המצוה כבר נפטרת מחיובי, או דילמא מצי אמר ליה אנא בעינא למיעבד מצוה מן המובחר, יעו"ש.

הבטיח לו אתרוג בשכרו ונותן דמים אינו יכול ליתן דמי אתרוג פשוט

ונ"פ שכל הנידון הוא באחד שהזיק אתרוג של חברו אבל בנידון דידן שהבטיח לחברו אתרוג בשכרו ודאי דעתם היה על שווי של אתרוג מהודר, וחייב ליתן לו דמי אתרוג מהודר ואינו יכול לפטור עצמו בשווי של אתרוג הכשר ואינו מהודר.

מח' הקצות והנתיבות בנשרף החפץ

ויש לדון באופן שהפועל הזיק אתרוג באופן שפשע בזה וחייב לשלם הנזק, והנה דעת הקצות (סי' של"ב סק"ד) שאם נשרף החפץ נראה שאין הבעה"ב יכול לומר לפועל שלך נשרף אלא חייב לשלם לו דמי החפץ. והביא שאחיו הקונטרס הספיקות נסתפק בדבר. אמנם דעת הנתיבות (סי' של"ב סק"ה) דבאמר ליתן לו חפץ בשכרו הוה כאפותיקי מפורש ואם נשרף פטור מליתן דמים אחרים.

וא"כ לדעת הנתיבות הדבר פשוט שבעל האתרוג אינו חייב ליתן לפועל דמי האתרוג, שכיון שהאתרוג נזוק אינו חייב ליתן דמיו, ואף באופן שנשרף והלה לא פשע בזה שאין לחייבו לשלם על נזק האתרוג הבעה"ב פטור מליתן לו הדמים (וכ"ז באמר ליתן לו אתרוג מסוים, אך אם אמר שיכול לבחור איזה אתרוג שרוצה, א"כ רק אם נשרפו כל האתרוגים יהיה פטור).

לסוברים שבנשרף חייב ליתן הדמים איך הדין אם המוכר הזיק את האתרוג

ויש להסתפק לחולקים על הנתיבות וסוברים שבנשרף החפץ צריך ליתן הדמים איך הדין באופן שהמוכר אתרוגים הזיק אתרוג ששכמו עליו באופן שפשע בזה וחייב לשלם הנזק, שלכא' לפי דברי המשנ"ל הפועל שהזיק אתרוג חייב לשלם רק שווי של אתרוג כשר ואינו חייב לשלם אתרוג מהודר, ואילו בעה"ב חייב לשלם לו דמי אתרוג מהודר, ולכא' אינו יכול לטעון לו שכיון שהזיק את האתרוג שהיה עליו לקבל עבור פעולתו שוב אינו חייב לשלם לו.

דעת הנתיבות שכשנותן דמים נותן כשווי החפץ בגמר המלאכה

בנותן לו דמי החפץ כתב הנתיבות (סי' של"ב סק"ה) שנותן לו דמי החפץ מה ששוה החפץ בגמר הפעולה (ועי' שו"ת מהרי"ל דסקין פסקים רכ"ד), ויש להסתפק במקרה דידן שהבטיח לו אתרוג בעד פעולתו ורוצה ליתן לו דמים כיצד משערים דמי האתרוג. והנה אם הוא עובד עבורו עד ערב סוכות ממש הרי שווי של אתרוג בערב סוכות הוא הרבה פחות מאשר לפני כן, ואם נשער כדברי הנתיבות כפי השווי ששוה בגמר פעולתו כאן בגמר הפעולה האתרוג שוה הרבה פחות. ויתכן שכאן ודאי דעתו היה לקבל שווי של אתרוג כפי ששוה כמה ימים קודם החג ולא כפי ששווי בערב החג. ויתכן שאינו יכול ליתן לו דמים כפי שוויות האתרוג עכשיו, ואולי אם יכול להשיג בדמים אלו אתרוג מהודר בקלות יכול לטעון לו דמים שיקנה לעצמו אתרוג מהודר.

האם הפועל קונה האתרוג בקנין כסף

בגמ' ע"ז (ס"ג.) מבואר שפועל שעובד תמורת חפץ, העבודה שעושה חשיב כנתינת מעות, ובעכו"ם שמעות קונות הפועל קנה את החפץ. והקשה הנתיבות (סי' ר"ג סק"ז) שמלשון הרמ"א (בסי' של"ב) משמע שבהבטיח חפץ תמורת פעולה יכול אף לכתחילה ליתן לו הדמים ואינו חייב ליתן לו החפץ, ואי שכר פעולה נחשב לנתינת מעות מדוע יכול אף לכתחילה ליתן דמים, לכא' יהיה חייב לקבל עליו מי שפרע כשאנו רוצה ליתן החפץ.

וכתב הנתיבות שיש חילוק בין אם אמר לו עשה עמי כפועל ויהיה חפץ זה שלך, דהפעולה חשיב נתינת מעות על החפץ ואם חוזר בו צריך לקבל עליו מי שפרע, אך אם אמר עשה עמי כפועל ואתן לך חפץ זה בשכרך ואתן לאו קנין הוא, הוי כאומר לו הלוה לי מעות ואפרע לך בחפץ זה דיכול ליתן דמיו, ואפי' אמר לו לא יהא לך פרעון אלא מזה או רק מזה אפרע לך יכול לסלקו בזוז.

לדברי הנתיבות אם אמר אתן לך אתרוג אין כאן קנין כסף אך אם אמר אתרוג זה יהיה שלך הוה קנין כסף

וא"כ לדברי הנתיבות אם אמר לו תמכור עבורי ד' מינים ואתן לך אתרוג אפי' אמר לו אתן לך אתרוג זה אין כאן קנין כסף ואינו חייב כלל ליתן לו האתרוג ואף מי שפרע אין, וכן הפועל לא עשה כאן קנין כסף ולא עשה קנין דאורייתא.

אך אם אמר לו תמכור עבורי ד' מינים ואתרוג זה יהיה שלך, פעולתו חשיב כנתינת מעות, ויש כאן קנין כסף ומהני לקנין דאורייתא, אך לכא' השני יכול לחזור בו ולקבל עליו מי שפרע.

בד' פרקים בשנה העמידו דבריהם על דין תורה ומעות קונות

והנה בסי' קצ"ט ס"ג כתב השו"ע יש זמן שמעות קונות, שהעמידו דבריהם על דין תורה בבשר בארבעה פרקים, יעו"ש, שבארבעה פרקים אלו אם נתן דינר כדי שהמוכר יתן לו בשר כשישחוט הלוקח קנה את הבשר דהעמידו דבריהם על דין תורה שמעות קונות. ומקור הדברים הוא במשנה בחולין פ"ג.

מצא שבת

יעו"ש שבארבע פרקים אלו העמידו חכמים דבריהם על דין תורה שמעות קונות.

לגבי עירוב דעת ר"א שמעות קונות וחכמים פליגי

ובמשנה בעירובין פ"א. נחלקו ר"א וחכמים האם מי שנתן מעות לחנוני ולנחתום כדי לקנות בעירוב מהני, דעת ר"א שמהני וחכמים סוברים דלא קנו לו מעותיו דמעות אינן קונות. ושם בגמ' אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו עשאו ר"א כד' פרקים בשנה, והיינו שדעת ר"א שכמו בד' פרקים בשנה קונה הבשר בקנין כסף, כמו כן גבי עירוב קונה הכיכר בקנין כסף, ורבנן חולקים עליו וסוברים שבעירוב לא קונה, וכן הוא בשו"ע (או"ח סי' שס"ט) שלא קונה את העירוב בקנין כסף.

דעת הרמ"א שהנותן מעות ליין לקידוש קנה והקשו עליו מ"ש מעירוב

הרמ"א בחו"מ קצ"ט ס"ג הביא דעת מהרי"ל דה"ה הנותן מעות על יין לקידוש בערב שבת, דקנה, דכל כהאי גוונא העמידו דבריהם על דין תורה. הקשה המג"א (סי' שס"ט סק"א) מהא דהנותן יין לקידוש קנה במעות כיון דצורך מצוה הוא העמידו דבריהם על דין תורה דומיא דד' פרקים, והא עירוב נמי מצוה הוא כמ"ש סי' שס"ו ס"ג ואפ"ה אין קונה מעות ולא הוי דומיא דד' פרקים כדאמר' בגמ', וצ"ע. ובביאור הגר"א בחו"מ סי' קצ"ט על דברי הרמ"א כתב וז"ל, למד מהנ"ל ואף על גב דרבנן פליגי על ר"א בספ"ז דעירובין וס"ל דלא עשאוהו כד' פרקים שם אינו חובה כמו יין לקידוש, ומ"מ דברי מהרי"ל אינו מוכרח. וגם ברעק"א בחו"מ ציין למג"א הנ"ל וכתב שמדברי הרמב"ם וה"ה מוכח דלא כמהרי"ל, וגם גבי נותן מעות ליין לקידוש יכול לומר קים לי דלא כמהרי"ל ל"ל ויכול לחזור.

הפמ"ג כתב שלדעת הרמ"א הנותן מעות לאתרוג אינם יכולים לחזור בהם וצ"ע

כתב הבה"ל (סי' תרנ"ו ד"ה ועיין) כתב הפמ"ג לדעת ה"א בחו"מ סי' קצ"ט דאם נתן מעות על יין לקידוש קונה דדין תורה מעות קונות והעמידו דבריהם על ד"ת בקניית מצוה, א"כ י"ל דה"ה אתרוג ושניהם אין יכולים לחזור בו, ומקור הדברים בפמ"ג (סי' תרנ"ו א"א סק"א) והפמ"ג מסיים וצ"ע. ועי' גם ברעק"א על השו"ע סי' תרמ"ט שכתב כדברים הללו קנה אתרוג למצוה י"ל דא"י המוכר לחזור בו דמקום מצוה מעות קונות, וציין לחו"מ סי' קצ"ט בר"א וציין למש"כ שם.

י"א שזה דוקא בנותן מעות בערב החג

ועי' ספר ארבעת המינים השלם (עמ' תמ"ד אות ל"ג) שהביא בשם שו"ת בית יצחק שדין זה שאם נתן מעות המוכר אינו יכול לחזור בו אינו אלא כשקנה האתרוג בערב החג ממש היינו יום אחד לפני החג, אבל אם קנה לפני כן יכול המוכר לחזור בו כדין קניית דבר הרשות.

אף אם יכול לחזור בו יש עליו מי שפרע ואינו יוצא באתרוג

עוד כתב שם כי אף באופן שיכול המוכר לחזור ע"י קבלת מי שפרע אין המוכר יכול לצאת באתרוג זה (משום מצוה הבאה בעבירה כיון שצריך לקבל עליו מי שפרע).

סיכום הדברים בנותן מעות עבור אתרוג

העולה מכל הנ"ל שאינו ברור כלל שקנה האתרוג בקנין כסף, דאף שהרמ"א פסק כדעת מהרי"ל שגבי יין לקידוש קנה והמוכר אינו יכול לחזור בו, הגאון כתב שדברי מהרי"ל אינו מוכרח, ורעק"א כתב שיכול לטעון קים לי דלא כמהרי"ל. אמנם הבה"ל גבי אתרוג העתיק דברי הפמ"ג שאינו יכול לחזור בו (אמנם הפמ"ג עצמו סיים וצ"ע). ונתבאר שגם הסוברים שאינו יכול לחזור בו י"א שזה רק בקונה בערב החג.

כשהאתרוג ברשותו האם קונה האתרוג בקנין חצר

עוד מבואר בגמ' בע"ז ס"ג שאם החפץ נמצא ברשות הפועל הפועל קונה את החפץ בקנין חצר, ולפי"ז יש לדון שאף אם נאמר שבעה"ב יכול לחזור בו, לכאן' כל זה אם האתרוג אינו נמצא ברשות הפועל, אך באופן שהלה מוכר הד' מינים בביתו ואתרוג זה נמצא בביתו הרי הוא קונה את האתרוג בקנין חצר.

יתכן שאף אם אמר לו שיכול ליקח איזה אתרוג שרוצה אם החליט על אתרוג מסויים קנה אותו בקנין חצר

עוד יש לדון באופן שהאתרוגים נמצאים ברשותו, שלכאן' אף אם אמר לו שיכול ליקח בשכרו איזה אתרוג שרוצה, אם החליט על אתרוג מסויים שרוצה אותו הרי הוא קנה אותו בקנין חצר ושוב לא יוכל הבעה"ב לחזור בו.

שומר ששמר על חפץ אינו יכול לקנותו בקנין חצר

אמנם נראה שזה אינו, דהנה כתב הקצות (סי' קפ"ט סק"א) ששומר ששמר חפץ עבור חבירו והלה רוצה לתת לו החפץ אינו קונה את החפץ בקנין חצר שנמצא ברשותו, שכיון שהוא היה שומר על החפץ הרי המקום קנוי למפקיד וחשיב חצירו ושוב אינו יכול לקנות החפץ בקנין חצר יעו"ש. ועי"ש שאף בלא יחד מקום מסויים לחפץ חשיב חצר המפקיד, דכיון דמעיקרא הכי אושלי לכל דוכתי שיהיה מונח שם חפציו כל מקום שזה מונח חשיב חצר המפקיד ואין השומר יכול לקנות בקנין חצר.

והקשה הקצות מהא דע"ז ס"ג. גבי אתנן שאם נמצא בחצירה מבואר שהיא קונה הטלה, והרי הטלה היה שם קודם הביאה והחצר קנוי לבעל הטלה, וא"כ איך היא קונה הטלה. ות' הקצות שמייירי שבא הטלה לחצירה שלא מדעתה דבכה"ג לא קנה המפקיד בחצירה.

וא"כ במקרה דידן שהוא מוכר עבור חבירו ד' מינים בביתו, הד' מינים המונחים בביתו הרי הם שייכים לזה ששכר אותו למכור, והפועל שומר עליהם עבור הבעה"ב, ומקום הד' מינים קנוי לבעל הד' מינים ואין הפועל יכול לקנות האתרוג בקנין חצר.

ויתכן שאם מעביר האתרוג שרוצה עבורו למקום מסויים בביתו ששם לא מניח את האתרוגים שמוכר, יש לדון שמקום זה אינו קנוי לבעל האתרוגים (שרק מקומות שמניח שם אתרוגים של המוכר נקנים לו, אבל מקום שהניח להדיא בשבילו ולא הניח שם אתרוגים של המוכר אין המקום הזה נקנה לו), ובאופן זה שפיר קונה את האתרוג בקנין חצר (וזה מהני אף לקנין דאורייתא).

כיצד קונה החפץ בפעולת הפועל הא ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף

הקשה הקצות (סי' של"ב סק"ד) כיצד מהני קנין כסף בפעולת הפועל, הרי קיי"ל דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והו"ל מלווה, ומה"ט אומן המקדש אשה בשכרו אינה מקדושת כדאיתא פרק הגוזל (צ"ט). וכן הקשה המחנ"א (שכירות סי' י"ד).

הגרנ"ט מחלק בין קידושין שמקדשה בכל הדמים לבין מקח וממכר שקונה בפרוטה והשאר יהיה לפרעון

בחידושי הגרנ"ט (קידושין סי' ק"ב) כתב לחלק בין קידושין למקח וממכר, שדוקא בקידושין אמרינן דמקדשה בכל הדמים שהבטיח לה, וא"כ ע"כ חלק מדמי הקידושין הוה מלווה והלכך אינה מקודשת. אבל במקח וממכר אמרינן שהקנין יכול להיות בפרוטה הראשונה ושאר הדמים יהיה רק פרעון, וא"כ ה"נ י"ל דהקנין יהיה בהעראה ראשונה והשאר יהיה פרעון ופרעון אפשר לשלם במלווה.

מה שבת

המחנ"א והגרנ"ט חילקו בין קידושין שאינו יכול לקדשה לחצאין לבין מקח וממכר שבכל קונה כנגד מה שעשה עוד כתב הגרנ"ט דדוקא בקידושין אמרינן דאינה מקודשת למ"ד ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, מפני שהקידושין צריכים להיות בכל הדמים דאינו יכול לקדשה מקצת נגד הדמים כיון דאין אשה מתקדשת לחצאין, ונמצא דלא חלין הקידושין אלא לבסוף ומקדשה במלוה. משא"כ במקח וממכר אפשר לומר דכל פרוטה ופרוטה דהיינו כל חלק דהעראה קונה כנגדו. וא"כ א"ש דלא הוה מלוה דהא כל פרוטה קונה כנגדו. וכחילוק זה חילק גם במחנ"א (שכירות סי' י"ד ד"ה איברא) שבקידושין כיון שלא יכול לקדשה לחצאין הקידושים חלים רק בסוף והוה מקדש במלוה, משא"כ במקח וממכר שיכול לקנות לחצאין כל פרוטה ופרוטה שעושה קונה כנגד הפרוטה.

נפק"מ האם קונה בהתחלה את כל האתרוג או רק כנגד מה שכבר עשה
ועולה לן נפק"מ בין ב' תירוצי הגרנ"ט בידון דידן שעושה פעולה עבור האתרוג שלתי' הראשון של הגרנ"ט כבר כשעשה פעולה שוה פרוטה קנה את כל האתרוג בפרוטה זו (לשיטת שמהני קנין כסף באתרוג). ולתי' השני של הגרנ"ט כל פרוטה שעושה קונה חלק באתרוג (לשיטת שמהני קנין כסף באתרוג) ואף שלא קנה את כל האתרוג יש לו כבר חלק באתרוג.

ע"י פעולתו יש לו קנין דאורייתא באתרוג
ואף אם נאמר שגם לגבי אתרוג מעות אינן קונות (מדרבנן וכמו בשאר מטלטלין) מ"מ ע"י פעולתו עשה קנין כסף דאורייתא, וכשקונה אח"כ האתרוג במשיכה גם למ"ד קנין דרבנן לא מהני לדאורייתא, כאן יש לו גם קנין דאורייתא.

סיכום הדברים

- א. לדעת הנתיבות אם אמר לו אתן לך אתרוג זה תמורת העבודה לא הוה קנין, ורק אם אמר לו אתרוג זה יהיה שלך הוה קנין.
- ב. באופן שהוה קנין לסוברים שקנין כסף מהני במצוות כגון יין לקידוש מהני אף לאתרוג, אך הרבה אחרונים חלקו בזה וסוברים שלא מהני במצוות. (עי' רמ"א חו"מ סי' קצ"ט ס"ג ובביאור הגר"א ורעק"א שם. ועי' מג"א סי' שס"ט סק"א ועי' פמ"ג סי' תרנ"ו א"א סק"א, ועי' רעק"א סי' תרמ"ט, ועי' בה"ל סי' תרנ"ו ד"ה ועיין)
- ג. ואף אם לא מהני לענין שאין המוכר יכול לחזור בו מהני לענין שעשה קנין כסף דאורייתא.
- ד. אם האתרוג נמצא ברשותו קונה האתרוג בקנין חצר. (ואם היה ברשותו קודם והיה שומר על האתרוג אינו קונה, אך יתכן שאם מעביר למקום בביתו ששם לא מניח אתרוגים של בעל האתרוגים המקום הזה לא קנוי לבעל האתרוגים והמוכר קנה בקנין חצר)
- ה. ואף אם אמר לו שיכול לבחור לו איזה אתרוג שרוצה בשכר פעולתו אם החליט שרוצה אתרוג מסוים וקנהו במשיכה או בקנין חצר שוב אין בעל האתרוגים יכול לחזור בו.

- ו. לתי' הראשון בגרנ"ט קנה את כל האתרוג כבר כשעשה פעולה שוה פרוטה. (לסוברים שמהני קנין כסף באתרוג או לענין מי שפרע)
- ז. לדעת המחנ"א ותי' שני בגרנ"ט קונה חלק מהאתרוג בכל שלב של פעולתו.

- ח. אם הבעה"ב חוזר בו ואינו רוצה ליתן האתרוג צריך ליתן דמיו.
- ט. אף שהמזיק אתרוג מהודר יתכן שיכול לשלם מחיר אתרוג פשוט (עי' משנל"מ פט"ז ממעשה הקרבנות ה"ז), נראה שבהבטיח לו אתרוג צריך ליתן שווי של אתרוג מהודר. (ואם הפועל הזיק האתרוג באופן שחייב לשלם לדעת הנתיבות [סי' של"ב סק"ה] שבנשרף אינו חייב ליתן לו דמים א"כ אין הבעה"ב חייב ליתן לו אתרוג, אך לדעת הקצות [סי' של"ב סק"ד] שבנשרף צריך ליתן דמים יתכן שהפועל צריך לשלם לו מחיר של אתרוג פשוט והוא חייב לשלם לו עבור פעולתו מחיר של אתרוג מהודר).

- י. אף לדעת הנתיבות [סי' של"ב סק"ה] שכשנותן דמים נותן כשווי הדמים בגמר המלאכה, באתרוג שבגמר המלאכה בערב סוכות שוה הרבה פחות, יתכן שחייב ליתן לו מחיר דמים כפי המחיר המלא של האתרוג.

מה שבת תשיבה

תשובות להערות בגיליונות קודמים

קטן שאיחר זמן מנחה הרגיל הרה"צ ר' אהרן הכהן זצ"ל

יש לחנכו איך שנוהג גדול בכה"ג, שהרי זו מטרת החינוך שיקיים המצוות בגדלותו לכן אם הוא כעשר דק' אחר השקיעה יכול לומר מנחה אז, דסומכים על רבי יוסי שביה"ש הוא כהרף עין וכן ביה"ש הוא ספק יום ספק לילה ויש כאן ס"ס שפיר שזה עוד יום, ואם עבר זמן זה אם הוא אנוס יתפלל מעריב שתיים, ואם היזד הפסיד.

ספק שקרוב לוודאי שלא ספר ספירת העומר הרה"צ ר' אהרן הכהן זצ"ל

דין זה תלוי בס"ס שאינו שקול אם אמרינן ליה. שהש"ך ביו"ד סי' קכ"ט ס"ק כח כתב שלא אומרים ס"ס אם אינו שקול, אולם הפ"י בכתובות ט. בק"א חלק עליו וכן הכו"פ חילק ועוד פוסקים, וכן לפי טעמי הס"ס יש מקום להקל בזה להרשב"א בת' סי' תא שכתב שזה מדין רוב, ואף כאן יש רוב שחייב לספור שמא כל יום זה מצווה בפ"ע וזה כבר חמישים אחוז ותוסיף עוד עשר אחוז שמא ספר נכון, נמצא רוב לחיובא, וכן להרמב"ם שהספיקות מוד"ס י"ל שהקלו גם בספק שאינו שקול לכן הממשיך לברך יש לו ע"מ לסמוך.

אקמול לפני הברית מילה הרה"צ ר' אהרן הכהן זצ"ל

כתוב במדר' פר' לך לך (מז,ט) שאאע"ה הרגיש ונצטער במילה כדי שייכפיל הקב"ה שכרו. ונראה דכיון שהפוסקים לא הביאו תנאי זה שירגיש צער במילה נראה שזה חסידות למי שיכול, וכך יוכל שכרו לפום צערא אגרא, אבל אין זה חיוב מדינא. ועי' בשו"ת מהרש"ם (ח"ו סי' פה) שהתיר למול גדול בהרדמה כי דמי לישן שאפשר למולו. וכן ביב"א (ח"ה י"ד סי' כב) שכך פסק, ולכן אפשר לתת לו אקמול.

סעודה בליל ר"ח הרה"צ ר' אהרן הכהן זצ"ל

כיון שאין מקדשים את החודש בלילה אין טעם לסעודה זו, ומש"כ המג"א שאם חל ר"ח בשבת שמהראוי לעשות סעודה ביום ראשון כהשלמה לשבת והמג"א כתב שאפשר להאריך בסעודה שיאכל כזית לפני השקיעה ויחשב לשבת וכזית אחר השקיעה ויחשב לר"ח אין מזה ראייה לסעודת ליל ר"ח, כי שם זה בסכ"ה השלמה לר"ח שחל בשבת כיון שסו"ס סעודה ג' מישך שייכא לאותו יום, שייך להשלים בה גם עבור ר"ח, ומה שר"ח הוקש למועד, ליומו הוקש ולא ללילו כי אין ר"ח בלילה כלל.

שכר פסיעות לתפילה הרה"צ ר' אברהם חיים הכהן

לא חיישינן לביטול תורה כשהולך לבהכנ"ס רחוק, כי יכול ללמוד בדרך או לומר מזמורים, ואה"נ אם הכולל שלו קרוב לביכנ"ס הקרוב וכך יגיע בזמן לכולל זה עדיף.

מצה שבת

הכנה בע"ש קודם התפילה הרה"י ר' אברהם חיים הרש

המ"ב בסי' פט לא פירט כ"כ כי סמך על סוגיא בדוכתה בסי' רנ, ולכן אם ימצא לקנות אחר התפילה לא יקנה קודם, ואם לא ימצא, לפחות יקרא ק"ש קודם.

ברכת החולים הרה"י ר' אהרן זצ"ל

אין לומר אותה בזמן ברכת כהנים כמבואר בסי' קכח ס"כ שצריך להאזין לברכה, ואמנם הקלו חכמים למי שראה חלום ונפשו עגומה עליו לומר אדיר במרום זה תקנה מיוחדת להטבת חלום ואין ללמוד מזה לברכת החולים כי גם פסוקי ברכה אסור לומר באמצע ב"כ.

קטן העונה הרה"י ר' אהרן זצ"ל

יש ללמוד משו"ע סי' רטו ס"ג שקטן בן חינוך שזה מגיל שש ואילך ונקי בגופו עונים אמן אחר ברכותיו, נמצא שישנו בברכות, ואמן חשובה בברכה, ובודאי שעניינתו חשובה, ובפרט שכל הברכות מדרבנן הם ע"י שו"ע סי' רט ס"ג ואף קטן ברכותיו ועניינתו מדרבנן ושייך לומר באמן שלו אתי דרבנן ומפיק לגדול שבידך מדרבנן ע"י שו"ע סי' קפו ס"ב.

על טבילת כלי או כלי' הרה"י ר' אהרן זצ"ל

כתב הפר"ח יו"ד סי' קכ ס"ק יא אם ברך על טבילת כלים רבים 'על טבילת כלי' יצא, וכן אם ברך על כלי אחד 'על טבילת כלים' יצא, דקאי אכלים בעלמא, ע"כ. לכן נראה שעל בקבוק ופקקו יש לברך 'על טבילת כלי' כי רואים שהפקק לא משמש כלום בפני עצמו, וכל כולו בשביל הבקבוק הוא בא והיינו טפל לבקבוק, ואף אם הסברא לא כן, לפי הפר"ח יצא אם ברך על כלים רבים 'על טבילת כלי'.

שהחיינו בטעימת פרי הראשון שהוא לא טעים הרה"י ר' אהרן זצ"ל

כתב הרמ"א בשו"ע או"ח סי' רכה ס"ג ואין לברך שהחיינו עד שנגמר תשלום גידול הפרי, וכן בשו"ע שם ס"ז אינו מברך שהחיינו על הבוסר אלא כשהבשילו הענבים וכן בכל פרי אחר גמרו, וכתב המ"ב שייברך כשיהיה טוב למאכל ואסור לברך קודם, והביא את הרדב"ז שחולק וס"ל שאפשר לברך שהחיינו גם אם הפרי כפול הלבן כלומר בוסר, לכן לכתחילה יש לחכות שהפרי יהיה טעים ואם ברך כשהוא בוסר שהחיינו בדיעבד יצא ולא יברך שוב, ואם טועם בחנות נראה שיטעם ויפלוט בלי ברכה, ואם ירגיש שהפרי טעים יברך על ענב אחר.

שכר נשים הרה"י זצ"ל

ע"י רש"י במדבר כו, סד שעל הנשים לא נגזרה גזירת המרגלים, אלא כולן זכו להכנס לארץ וזהו שכרן. ומה שזכו ליו"ט בר"ח כי לא השתתפו בעגל, כיון שכל הגברים לא מתו (מלבד שלושת אלפים שחטאו ממש) אם הנשים יחיו אין זו רבותא, לפיכך ה' נתן להם יו"ט בתוספת.

מתחיל במצווה בת"צ הרה"י זצ"ל

נראה שרק בסליחות שאומרים לפני התפילה בזה אמרין שיש דין מתחיל במצווה שעורר את הציבור לתשובה בימי רצון מתחילת היום לפיכך נותנים לו את התפילות שאח"כ ודוחה מזה או אבל, משא"כ בת"צ שהאבל התחיל בשחרית ובא אחר ואמר סליחות אין שום סיבה שידחה את האבל במנחה, כי אדרבה האבל קדמו.

משהה חמץ הרה"י זצ"ל

משהה חמץ ע"מ לבערו אינו בבי"ב ובי"א אולם צריך לזה ב' תנאים, א. שיחשוב כל הזמן שרוצה לבערו. ב. שיבערו בסוף. לכן בדף ו' כשימצא גלוסקא יפה עובר, כי ברגע שמצאה לא חשב לבערה, ורק אח"כ בא לו מחשבת הביעור וברגע ראשון כבר עבר. ולענין סי' תמד שהמג"א אומר שהחולך למול את בנו אחר שעה שישית ונזכר שיש לו חמץ יחזור לבער מטעם שמבטל מצוות עשה ד'תשבייתו' שזמנה מיד, אף שבאמת לפי התוס' אינו עובר כשדעתו לבער המ"מ לא עובר בבי"ב ובי"א, אולם מצות 'תשבייתו' ביטל, וכתב המג"א שמצווה זו קודמת למצוות מילה. וע"י במ"ב שם ס"ק כט ובשעה צ"ס"ק כד.

מצוה דמצה כל שבעה הרה"י זצ"ל

ע"י רש"י שמוות יב פסו' טו שהביא דרשת חז"ל שכל שבעת ימים אכילת מצה היא רשות, ורק לבילי הסדר היא חובה, וזה המקור של המהרי"ל והמג"א. ומצה כל שבעה לא דמי לשחיטה וציצית אף שהם מצוות קיומיות מ"מ כשמקיימם מקיים מצוה, לכן מברך עליהם משא"כ מצה כל שבעה היא רשות לגמרי ולא שייך לברך עליה.

אין משיחין הרה"י זצ"ל

בהלכות עולם הביא הרבה פוסקים דסברי כוותיה ולק"מ.

צירוף לבהמ"ז הרה"י זצ"ל

לפי המג"א שכזית מזונות שאכלו עם דברים אחרים חשיב קביעות סעודה ומברך ברהמ"ז, אף בשתי ביצים מזונות וחצי כזית לחם אם קבע עליהם דינם כן, אולם לחולקים ע"י כף החיים ס' קסח ס"ק מז צריך כזית פת, או קביעות סעודה ממזונות.

קביעות עיתים לתורה הרה"י זצ"ל

ע"י מס' עירובין סה. רב אחא בר יעקב יזף ופרע, ופרש"י היה קובע לו לשנות כך וכך פרקים ביום, ופעמים שהיה טרוד במזונותיו ביום ופורע קביעות עתו בלילה. משמע מזה שבמקום הפסד מותר ללוות זמן קביעותו ויפרע אח"כ.

פירוש רמ"ב יצ"ד קס"ב

קטן שאיחר זמן מנחה הרה"י ר' אהרן זצ"ל

נראה דלכתחילה בודאי אביו חייב לחנכו להתפלל מנחה בזמן דהיינו לפני השקיעה, עכ"פ אם איחר במקצת יוכל לחנכו שאפשר בדיעבד להתפלל כמה דקות אחר השקיעה (עפ"י דברי המ"ב שאפשר ליטול ידיים לסעודה שלישית עד עשר דקות אחר השקיעה) וכ"ז בתנאי שזה באקראי ולא באופן קבוע.

אקמול לפני ברית מילה הרה"י ר' אהרן זצ"ל

נראה שיכול דאף אחר האקמול יש צער מילה וסגי בהכי.

פירוש ר' אברהם חיים הרש

מנחה גדולה בתענית הרה"י זצ"ל

נ"ל לכאורה פשוט דלמי שנוהג כמו המ"ב ולא מתפלל מנחה אחר השקיעה אלא בדיעבד גדול, לא רק שאין בע"י של תרתי דסתרי אם יתפלל מנחה לפני השקיעה ומעריב לאחר השקיעה, אלא שזה פותר הבע"י יותר מהמתפלל לפני ואחרי הפלג, שהרי שם לא פטר את בעיית תרתי דסתרי אלא משום שלפי שיטת רבי יהודה הם תרי זמנים, ולפי מסקנת הגמרא דעביד כמור עביד ודעביד כמור עביד, אבל הוא עצמו ודאי לא מחזיק בעלמא כשיטת רבי יהודה. משא"כ הכא כיון שהוא לא יתפלל מנחה בשום פנים ואופן לאחר השקיעה, גם אם יפסיד בגלל זה תפלה בציבור, אא"כ נאנס וכבר עבר השקיעה והוא עדיין לא התפלל, א"כ נמצא שהוא מחזיק את השקיעה כספק לילה ממש עכ"פ לענין תפלת מנחה. אך גם למי שלא מחזיק כהמ"ב, וס"ל דכיון שבין השמשות לא מתחיל עד 10-20 דקות לאחר השקיעה (יותר בארה"ב ופחות באר"י) מותר להתפלל מנחה עד אותו זמן, בפרט אם הוא יפסיד תפלה בצבור אם הוא יתפלל דוקא לפני השקיעה כיון שהצבור מאחר ומתפלל 5 דקות לאחר השקיעה, הרי מ"מ זה עצמו שלכתחלה הוא מקפיד להתפלל לפני השקיעה, ובטח שלא יחלום לעשות מלאכה בער"ש לאחר השקיעה מחמת ספק איסור דאורייתא, הרי שגם אצלו נחשב "לפני ולאחרי השקיעה" יותר כשני זמנים מ"לפני ואחרי

מכתב

פלג המנחה, ואם "לפני ואחרי פלג המנחה" פותר בעיית תרתי דסתרי אך ורק מפני שהם תרי זמנים לפי שיטת רבי יהודה, וכיון שפסקין דעביד כמר עביד נמצא שזה גם שיטה בהלכה למרות שהוא בודאי לא נוהג ככה לשום ענין הלכתי, א"כ כ"ש ש"לפני ואחרי השקיעה" פוטר הבעי' כיון שהוא עצמו מחזיק אותם כשני זמנים לכמה דברים. ולכן כיון שע"פ השו"ע אין להתפלל לכתחלה מנחה לפני מנחה קטנה, ורק הגר"א סובר דמנחה גדולה היא זמן מנחה לכתחלה, וגם יפסיד עי"ז ברכת כהנים, נלע"ד שעדיף להתפלל לאחר מנחה קטנה גם בצום.

משה חמץ זצ"ל רפא"ל זצ"ל אהרן -

מה שהקשה על דברי התוס' בפסחים (דף כ"ט:) מהגמ' בדף ו' וכי משכחת לה ליבטלי, עי' מה שהקשה בנדון זה בכ"מ פ"ב מה' חו"מ ה"א, ומה שתירץ ע"ז אאמו"ר זצ"ל בשו"ת אדני נחשת או"ח ריש סי' ע"ח.

ברכה באכילת מצה כל שבעה זצ"ל אהרן -

לא הבנתי קושייתו, דבמצוה קיומית שייך לברך כי ברגע שהוא שוחט כדי לאכול בשר הוא מקיים מצוה וממילא חייב לברך עליו, וכן בציצית כאשר מתעטף בטלית נתחייב בציצית וממילא שייך לברך על קיום המצוה, משא"כ במצה לדיעה שאין מצוה לאכלה כל שבעה, גם כשהוא אוכלה אינו מקיים שום מצוה, כי מצוה זו היא רק לחם שמוותר בפסח כיון שלא נתחמץ, ולכן שפיר קאמר מהר"ל דשאני מצוה מסוכה.

פת ללא קול תרגול זצ"ל אהרן -

עי' בשו"ת ח"צ סי' ט"ו שהסביר מאיפה הוציאו את זה מש"ס, אך דחאו והסיק שאין להשיג בזה כלל למרות שהביאו הב"ח בסי' קנ"ה.

קביעות עיתים לתורה זצ"ל אהרן זצ"ל אהרן -

לענ"ד כיון שכתב המחבר "שלא יעבירו אף אם הוא סבר להרוויח הרבה", פשוט הוא דרך חייב לוותר על רווח, אבל מותר לו לבטל הזמן קבוע כדי למנוע הפסד ממון ממש. והטעם נראה לי, דהנה כתב שם המ"ב דקביעות עתים לתורה מקורה הוא מהירושלמי סוף פ"ט דברכות, דמשמע שם שחייב לקבוע זמן קבוע בכל יום לת"ת שלא יעבירו בשום פעם, ולכן אע"פ שהוא חייב דרבנן ומצוה עוברת, מ"מ כיון שאין החיוב אלא ממשמעות מאמר בירושלמי, ס"ל המחבר דעל מניעת רווח חייב לוותר כיון שאחרת ידחה הזמן קבוע כל יום כיון שתמיד שייך להרוויח כסף, אבל להפסיד ממון ממש הוא לא חייב.

הרב"ר יצחק לוי

בענין אכילת מצה כל שבעה זצ"ל אהרן -

לכאורה אפשר ליישב בכמה אופנים, אך כולם צ"ע וכדלהלן:

דבשחיטה וציצית הגם דאינו מחוייב לאכול בשר וללבוש בגד דד' כנפות מ"מ היכא שרוצה לאכול וללבוש מחוייב לשחוט ולהטיל ציצית, ונמצא דאיכא היכ"ת שחייב לקיים המצוה, אבל במצה גם אם רוצה לאכול לחם אינו חייב לקיים מצות אכילת מצה דהא יכול לאכול בציצית של נכרים שלא נאפו לשמה, או לאכול המצה עם בשר וכד' שמבטל טעם המצוה, ונמצא דאין היכ"ת כלל שיתחייב בקיום המצוה, ולזה לא מברכין. ובאמת מלשון הרשב"א (שו"ת ח"ג סי' רפז) נראה כן, שכתב וז"ל "שמצות אכילת מצה אינה אלא לילה ראשונה ואפילו רצה לאכול פת ואפילו אותה לילה עצמו אינו חייב לאכול מצה משומרת, שלא חייבתו תורה אלא לאכול קזית מצה ואחר כך בין יאכל למצה משומרת בין לא יאכל מצה שאינה משומרת רשאי, אבל בסוכה כל שאוכל פת וכל שהוא ישן מחוייב לאכול ולישן בסוכה", ולכאורה כוונתו דאפילו אם רצה לאכול פת שאז מחוייב לאכול מצה מ"מ לא חשיב מחמת כן מצוה המחוייבת, כיון דאינו חייב לאכול מצה המשומרת לשם מצוה, ונמצא דליכא היכ"ת שיתחייב בקיום מצות אכילת מצה דז' ימים, משא"כ בסוכה דאם רוצה לאכול פת חייב בסוכה. ואין לומר דכוונתו שאין מצוה כל ז' כלל, דא"כ היה לו לומר דאפילו רצה לאכול פת מ"מ אין מקיים בזה מצוה וכמ"ש מהר"ל הנ"ל.

אמנם לענ"ד א"א לבאר כן בדברי בעל המאור, דא"כ א"צ לבוא לזה שבסוכה א"א שלא לישן ג' ימים אלא היה לו לחלק דבסוכה יש היכ"ת שמחוייב לקיים המצוה דאם רוצה לאכול חייב בסוכה ובמצה אין היכ"ת כזו. ואין לדחות דמשכחת לה בסוכה שנבנית בעבירה דלדעת המנ"ח שכ"ה אינו עובר על אכילה חוץ לסוכה אבל גם אינו מקיים המצוה, דא"כ גם בשחיטה וציצית הוא כן, ובלא"ה בפשטות התוס' סוכה ט. חולקים על המנ"ח. ומלבד זה אינו מיישב מאכילת תרומה וקדשים דליכא היכ"ת כלל שמחוייב לאכול תרומה וקדשים.

לכא"י לפי מה שחידש הגר"נ קרליץ שליט"א שכל המצוה לאכול מצה לדעת הגר"א ודעימיה הוא רק במה שאוכל לחם שאינו חמץ אבל לא בעצם אכילת המצה, דבציצית ותרומה וקדשים הגם שאינו מחוייב מ"מ בעצם העיסוף והאכילה איכא מצוה, משא"כ במצה המצוה רק באופן שלילי שאינו חמץ וע"כ אין לברך. אכן לפי"ז יקשה מאי קושיא איכא מסוכה, הלא בסוכה המצוה היא חיובית שצריך לישב בסוכה וע"כ מברך עליה. ואף להפנ"י בסוכה כה. דאיכא איסור בקום ועשה לאכול חוץ לסוכה מ"מ יסודה מחמת העשה החיובי של ישיבת סוכה. ועוד דאכתי יקשה משחיטה שאין מצוה בעצם מעשה השחיטה אלא בזה שמכשיר הבהמה שלא תהיה נבילה ואעפ"כ מברכין. אבל מציצית ל"ק דאינו רק בא להכשיר את הבגד אלא דמי שיש לו בגד עם ד' כנפות מצוה להטיל בו ציצית, וכמ"ש המרדכי (המובא בהג' רעק"א על השו"ע סי"א) דמשו"ה מותר לילך עם בגד שאין בו ציצית בשבת שהרי אינו יכול לקיים המצוה, ואינו איסור לילך בלא ציצית.

ומלבד זה קשה על עצם חידושו של הגר"נ מהא דפסחים כח: דפריך ר"ש לר"י היאך אוסר לאכול חמץ משש שעות ולמעלה בערב הפסח הא הוקש חמץ למצה לומר לך דאין איסור חמץ נוהג אלא בזמן דאיכא מצות מצה, ומשני לר"י דהוא לקובעו חובה בזמן הזה הוא דאנא, והיינו דכשם שאיסור חמץ נוהג לדורות ה"נ מצות אכילת מצה דליל ט"ו נוהגת לדורות. והשתא א"נ דמצות מצה דז' ימים יסודו באיסור חמץ, יקשה טובא הא לקובעו חובה איירי במצה דליל ט"ו והיאך יליף לה מקרא דשבעת ימים תאכל מצות, שאני התם דכל עיקר המצוה אינה אלא משום איסור חמץ וע"כ נוהגת לדורות משא"כ מצה דליל ט"ו, ומוכרח מזה דגם מצה דז' ימים הוי המשך מצוה דלילה ראשונה, וא"כ ניחא דאם מצוה זו נוהגת לדורות נכלל בזה גם מצה דליל ט"ו. ובאמת דמגמ' זו גם לכאורה מוכח כהגר"א דהוי מצוה ולא רק אזהרה על חמץ, דאל"כ מאי שייטיה דשבעת ימים תאכלו מצות למצות מצה דליל ט"ו.

והיה מקום ליישב באופ"א דבשחיטה וציצית ניכר המצוה במעשה השחיטה ולבישת הציצית על הבגד, משא"כ במצה אינו ניכר שמה שאוכל מצה הוא משום מצוה, שהרי אפשר שאוכלה כיון שרוצה לאכול פת ואינו יכול לאכול חמץ. אמנם מתרומה וקדשים מוכח לא כן (ואדרבה הח"א פסק שכל מה שמצוות צריכות כוונה הוא דווקא באינו ניכר שנעשה לשם מצוה, דאם ניכר א"צ כוונה כלל). ועוד קשה דא"כ היה הבעה"מ צריך לחלק דשאני סוכה דניכרת המצוה.

עוד אפשר ליישב דמאחר ומצות אכילת מצה דז' ימים היא רק המשך למצות אכילה דלילה ראשונה (ודלא כמ"ש הגר"נ דהיא מצוה נפרדת ויסודה מאיסור אכילת חמץ), א"כ אין לברך על מצוה שהיא טפלה למצוה אחרת דאינה חשובה לברך עליה, ומשא"כ בשחיטה וציצית דהם מצוות חשובות בפנ"ע וע"כ מברכים עליהם. ולזה נתקשה מאכילת ז' ימים דסוכה דג"כ הוי המשך למצות אכילה דלילה ראשונה, ואעפ"כ מברכים עליה. אמנם א"נ כן יקשה דא"כ מה מתרץ דשאני סוכה דא"א שלא לישן ג' ימים, הא סו"ס מצוה טפלה היא ולמה יברכו עליה, ואולי י"ל דבעי' תרתי כדי לא לברך, גם שהיא רשות וגם שהיא טפלה, אבל סוכה שהיא חובה מברכים עליה אף שהיא טפלה, אך נראה דוחק לומר כן. ועוד דבאכילת תרומה וקדשים קלים כתב הרמב"ם להדיא דטפלות הן להקרב הקרבנות"ל בספר המצוות מצוה פט "אמנם שאר הקדשים כלומר קדשים קלים... ואכילתם ג"כ היא נגדרת אחר המצוה, וכן גם התרומה הנה אכילתה נגדרת אחר המצוה" עכ"ל. ואעפ"כ מברכים עליהם.

הרב רפאל זבי אולמן

בגדר חיוב הסיבה לבילוי הפסח זצ"ל אהרן זצ"ל אהרן -

ראיתי בירחון "האוצר" חודש ניסן (מזורף) בעמוד ט' מאמר מקיף בעניין מהרה"ג יצחק מאיר יעבץ שליט"א יענין שם.

הרב משה בלום

מחשבת

שהחיינו בטעימת פרי הראשון שהוא לא טעים הרה"י ר' אליהו שווארץ

נראה לענ"ד דכיון דעיקר הברכה היא על ראיית הפרי החדש, אלא דכבר נהגו לברך בשעת אכילה, ממילא ודאי יברך באכילה ראשונה אפי' אינו ערב לו, ובודאי אי לא בירך הפסיד הברכה, אלא דעיקר השאלה אינה מובנת דהיאך אכל הענב בראשונה בלא ברכת שהחיינו, טוב לו שלא יטעם כלל משיטעום בלא ברכת שהחיינו.

אבל עוסק במצוה הרב יחיאל יעקב אברמוביץ

הנה אם השמועה אמת בשם הגר"ח לא ידעתי, אבל הא ברירא דאי חייב להתנחם כיון דהתנחמותו אינה מן השפה ולחוץ, אלא כל עשתונותיו משתתפין בזה, ממילא עשיית מעשה אחר תו"כ הניחום מסיח דעתו ואינו יכול להתנחם, וממילא פטור לפ"ז.

מנחה גדולה בתענית הרב יחיאל יעקב אברמוביץ

הנה לעולם כ' השו"ע דמנחה קטנה עדיפא, וא"כ אם חושש דמעריב מדאי מוקדם כבר אינו יכול להתפלל עם הציבור, אלא דנהגו המתפללים מוקדם לסמוך על שיטת הגאונים, וממילא אי"ז מוקדם וא"ש הכל, הן אמת דלענין ק"ש יש להחמיר כנהוג ולקרות אח"כ שנית.

מתחיל במצוה בת"צ הרב יחיאל יעקב אברמוביץ

לכא' דוקא סליחות שאומרים קודם התפילה דאלול ועשי"ת, אבל מה שאומרים תוך התפילה כתע"צ אין שייך לזה, דאין המתחיל בסליחות התחיל במצוה אלא המתחיל בשחרית, ובזה הא בלא"ה אין נוהגין כן.

אין משיחין הרב שמואל אברמוביץ

נראה דיש להשיב דהמשיחין היינו שהם עונים אלא שאין מכוונים לברכות דהש"ן, אבל ספק אי יענו הוי ברכותיו ספק לבטלה.

קביעות עיתים לתורה הרב אברהם בן שלמה

יעו' עירובין ס"ה ראב"י יזיף ביממא ופרע בליליא, הרי דשייך לדחות הקביעות, אבל לא לבטלה.

ברכה על גזל הרב אברהם בן שלמה

כ"ז לא ברירא דהמאמר"מ מבאר דעיקר הברכה חלה על מה שמחזיק בידו, אבל ודאי דחלה גם על מה שלפניו, ועל כל מה שנפטר בברכתו.

הרב מנחם יצחק פרידמן

מחשבת מוסר

בוא ונחשב חשבוננו של עולם

איאתא בב"ב (דף ע"ח:): "מאי דכתיב על כן יאמרו המושלים בואו חשבון וגו' המושלים אלו המושלים ביצרים, בואו חשבון בואו ונחשב חשבוננו של עולם הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, תבנה ותכונן אם אתה עושה כן תבנה בעוה"ז ותכונן לעוה"ב". ופירש הנתיבות שלום זצ"ל (במאמרי אלול) שהיזה"ר מפתה את האדם בכל מיני פיתויים פרטיים במדות ובתאוות רעות, ויש "חשבוננו של עולם" – דהיינו חשבון שמקיף את כל מהות עולמו של אדם – ועליו להתבונן האם הוא ממלא את יעודו ותפקידו בעולמו, אך רק המושל ביצרו מסוגל לעשות חשבון זה, כי מי שאינו מושל ביצרו הוא כ"כ משובח מהיצרים והתאוות עד שאינו מסוגל למצות עומק החשבון לאמיתו כיון שאינו יכול להסתכל על עצמו בלי נגיעות ולהעריך את מצבו הרוחני כמו שקיים באמת, וממילא אף פעם לא יתקן את עצמו כראוי עכ"ד, ודפח"ח.

לפעמים מגיע איזה מגיד חשוב, אדם אינטלגנטי ונכבד, והוא מסביר לקהל את גודל הרוע של איזו מידה או התנהגות, ומוכיח במשלים ודוגמאות איך זה מתבטא במציאות, אך הוא לא מתחיל לחשוב שהתמונה שהוא צייר לנו היא ממש דיוקן עצמי, ואשר כל אחד מקהל המשתתפים שמכיר אותו אישית יכול לחשוב ברגע זה: "רבש"ע, איך הוא לא מתבייש להוכיח אחרים על מה שידוע לכל שהוא עצמו סובל ממנה בגדול? אכן, חז"ל אמרו כי 'אדם קרוב אצל עצמו', אבל כל כך עיוור? איך זה שהוא לא רואה אפילו מקצת חסרונו, ואיך יש לו סיכוי לתקן מדה זו?" אך באמת גם למי שהוא מעל דרגא זו וזכה להכיר את חסרונותיו, כבר כתבו כל גדולי המוסר שהדבר הכי קשה לאדם הוא להכיר בחסרונותיו ולשנות אותם לטובה.

אמנם הרי ידוע מה דאיאתא בזה"ק ובספה"ק עה"פ "כי תצא למלחמה על אויבך" דבמלחמת היצר הכתוב מדבר, וכל המעשים שהתורה מחייבת אותו לעשות לאשת יפת תואר כדי שתבכה כל היום ותתנוול בעיניו וממילא ישלח אותה לנפשה, הם רמז לתכסיסי מלחמה אשר דרכם ינצח האדם את יצרו, כי רוב אלופי מלחמה לא מנצחים במלחמה רק בכח הגבורה והנשק שלהם, אלא כדאמר החכם מכל אדם (משלי כד) "כי בתחבולות תעשה לך מלחמה". וה"נ כאשר אדם רוצה להתגבר על היצר במלחמה זו של הכרת ותקון מדותיו, צריך לנצל כל תחבולה ותכסיס מלחמה כדי שיזכה להיות שולט ביצרו, כיון שבלי זה כמעט ואין לו סיכוי לנצח אותו.

והנה אמרו חז"ל (פסחים נ:): "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". הרי שלימדו אותנו לעשות ככה "לעולם", כי מעט מזער ממש זוכים ללמוד ולעשות אך ורק לשמה, בלי להתחיל באיזה חלק שהוא "שלא לשמה" – כגון שיכבדו אותו חבריו וקהילתו, או שיקבל איזו משרה חשובה אשר גם תעזור לו לפרנסה, או שיעזור לו למצוא שידוך טוב ולקבל נדוניה גדולה – וכאשר הוא לומד ועושה מצות הוא מתרומם ומתקדש ע"י חכמת התורה והמצות, עד שבא ללמוד ולעשות רק לשמה.

וכמו"כ בתיקון המדות, לפעמים קשה לאדם להתגבר על היצה"ר כאשר רוצה לתקן את מדותיו ומעשיו המכוערים רק לש"ש, כיון שהיזה"ר מכין לו מיד שורה ארוכה של סיבות תורניות שמתירות וגם מצדיקות את כל מה שחשב, יום ועשה. את זה מצוה לרדוף כיון שיש לו דין רודף; בחור זה מותר להרוס לו שידוך פוטנציאלי כיון שמצוה היא להציל את הבחורה שלא תפול בידיו; את זה מותר לבזותו כיון שיש לו דיעות כוזבות ואין לו חלק לעוה"ב; אני פטור מלתרום לצדקות הללו כיון שכבר נתתי הרבה ביחס למה שיש לי ואני גם צריך לחסוך כדי לחתן את ילדי; אני מתנהג בהתנשאות ולא מוחל לכל מי שפוגע בי בגלל שאני ת"ח ואסור לי לוותר על בזיון התורה; וכן הלאה. וכיון שהוא עדיין לא שולט ביצרו, לעולם לא יעשה את ה"חשבון" הנכון, וממילא לא יתקן את עצמו כראוי.

מחשבות

אך מה יקרה אם האדם שרואה שאינו מצליח לשפר את מדותיו רק לש"ש, יתחיל לשפר אותן גם שלא לשמה? אם הוא יחליט שמהיום והלאה הוא רוצה לעשות לעצמו שם בין הבריות כמי שמוותר על מדותיו ומסתדר אפילו עם האנשים הקשים ביותר? אם יעשה לעצמו מטרה שאנשים לא יוכלו למצוא בו שום חסרון, כדי שאף אחד לא יוכל להטיף לו מוסר ולהגיד לו "קשוט עצמך תחלה" כאשר יעיר איזו ביקורת על משהו שקורה בעולם? אם הוא יתחיל לתת צדקות ולהפעיל גמח"ם בשכונתו כדי שזה יעזור לו לשידוכים לילדי? אם הוא יפסיק להתעצל ולבזבז את זמנו כדי שייספיק ללמוד עוד כמה סוגיות הלכתיות ולא יתבייש אם מישור שואל אותו הדין ולא יודע, או אם יתפסו אותו ברבים על שלא עשה כהלכה?

והנה האמת היא שהצורך להשתמש ב"תועלות שלא לשמה" כאלו הוא רק בתחלת הדרך, כי לא יקח הרבה זמן עד שיתחיל לטעום את העונג האמיתי והתועלות העצומות שאדם כבר מקבל בעולם הזה כאשר יש לו מדות טובות והוא טוב ומטיב לכל הבריות. רוב אנשים חושבים שמי שהוא עניו, מוותר לכל, נותן ועוזר תמיד ביד פתוחה, אף פעם לא מרים קולו, שמח בחלקו הקטן, ומנצל כל דקה שיש לו לעזור ליהודים, לא יקבל שכר אלא בעוה"ב. ואכן, אין לשער את גודל שכרו בעוה"ב, כאשר ברור מכל ספרי המוסר המקובלים, ומהמאות מאמרי חז"ל המעידים עליו ברחבי הש"ס. אך אין ספק בעולם כי כל המדות הטובות, וההנהגות הטובות בין אדם לחבירו שהן מפעילות, הן ג"כ מהדברים שאדם אוכל פרותיהם בעוה"ז – ולא רק בדרך סגולה ע"י מתנות מהקב"ה, אלא גם בחיים הגשמיים היומיים שלו. חז"ל אמרו "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם", ובפשטות היינו משום ששלשתם מטריפים דעתו של אדם ולא נותנים לו דקה ביום "לחיות". כל היום הוא אוכל את עצמו מקנאה על דברים שיש לאחרים ועדיין אין לו, הוא יורד מדעתו מחמת התאוה להשיג את מה שהוא לא יכול, והוא בוער ורותר מכעס על משהו או משהו שפגע בו. כל אחד מאיתנו מכיר כמה אנשים כאלו ומודע אישית להרבה מצבים כאלה. אך מנגד אין הרבה אנשים שיודעים להעריך באמת איזו מנוחת הנפש ורגיעה יש בחיים למי ששמח בחלקו ולא בוערת בו שום שנאה וקנאה באחר, ואיזה סיפוק יש בחיים למי שידו תמיד פתוחה לכל בכסף, בעצה טובה, במלים חמים, ובחיוך – בפרט לכל השבורי לב בעולם. איזו נחת יש לו כאשר הוא הופך לטובה את החיים של בחור ישיבה שעבר משבר חמור ואוטוטו ה"י יורד מן הדרך. כמה ליבו מלא שמחה כאשר משכנע זוג שעמד להתגרש שעדיף להם החיים ביחד עם כל הקושי שלו מלפרק את בנינם המשותף. כמה עונג יש לו כאשר רואה חיוך נדיד על הפנים של אדם נדכה אחרי שהוא נתן לו אוזן קשבת לפרק מליבו חלק מחבילת הצרות והבושות שהוא סבל לאחרונה באמת או בדמיון. וכמה מאיתנו יכולים להגיד בודאות שיש להם ידידים אמיתיים שיעמדו לצידם באש ובמים? לצערינו אין בעולמינו הרבה אנשים כאלה, אשר לא יעלמו כאשר חלילה נפול למצוקה או לשורה של מפלות ורדיפות. אבל מי יזכה לרכוש את המעטים האלה כידידי אמיתיים? רק מי שעושה טובות בלי סוף לאנשים, ואשר דאגת וצרת כל יהודי תקוע בליבו ובמוחו עשרים וארבע שעות ביום. כן, יהיו הרבה רשעים ועלוקות שינצלו את טוב ליבו ויכפרו בו, אבל האנשים הטובים כמוותו ימצאו בו מעין פנים אל פנים, איש אמת ואמיתי אשר יכולים לספר לו את כל סודות חייהם, להתיעץ איתו על הבעיות האינטימיות ביותר, ולסמוך עליו בליבו ובנפשו ובמאודו. אין לתאר הנח"ר שאדם שואף מהידיעה שהוא זכה למצוא ידידים כאלה בדור אשר האנוכיות שולטת בו. וגם אם הוא יחשוב שרק מחמת מזל וסיעתא דשמיא מצא אותם, באמת הוא קנה אותם ע"י מדותיו הנעלות והתנהגותו האצילית, אשר כבשו את ליבם ורכשו אותם כידידים נאמנים לאורך ימים.

כאשר האדם מתחיל לשנות את עצמו מתוך שלא לשמה, הוא מתחיל להרגיש את כל זה, ובמשך הזמן הוא עושה את המעשים הטובים בגלל שהוא רוצה להרגיש את הטעם הטוב הזה יותר ויותר. וכמובן, כל הבא ליטרה מסייעין אותו, וכאשר הוא מוסיף לשפר את מדותיו ולהרבות במצות שבין אדם לחבירו, הוא מצליח לטהר את ליבו ולשנות את מהותו ומראה פניו, עד שהמדות טובות נהיות טבעיות והמעשים טובים באים אוטומטית בלי צורך לחשוב עליהם מראש, ואך ורק לש"ש. ולאט לאט הוא משפיע לטובה יותר ויותר גם על חבריו ואנשי עירו ובני דורו, ע"י שמטביע גם בליבם את המדות הטובות האלה, וע"י העצות הטובות שהוא זוכה לתת לאנשים פרטיים ולפעמים גם לציבור הרחב, וע"י הקידוש השם שלו שגורם לכולם לומר, "אשרי אביו שלמדו תורה, אשרי רבו שלמדו תורה, אוי להם לבריות שלא למדו תורה, פלוני שלמדו תורה ראו כמה נאים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו".

הגאון האדיר ר' מרדכי בנעט צוק"ל, אחד מהענקים בדורו של רשכבה"ג החת"ס ומידידי הנאמנים והאהובים ביותר, ה"י רבו של עיר ואם בישראל ניקלסבורג וכל מדינת מעהרין (מורביה). בביגורפיה קצרה שנכתב ע"י נכדו מסופר על מה שקרה אצלו לפני מאתיים שנה ביום ב' דר"ה, כאשר יורש העצר בן הקיסר של מלכות אוסטריה-הונגריה הודיע על ביקור בבית הכנסת של מעהרין אחה"צ עם שרי המלוכה. כל העם, אנשים נשים וטף, מלאו את רחובות השכונה המעוטרת, וראשי הקהלה עם רבם הגדול והנערץ בראשם עמדו ליד בהכ"נ הגדול כדי לקבל אותו כראוי וכיאות למלכות. כאשר השעות עברו והקיסר לא הגיע, נחרדו כולם לראות איך השמש מתחיל לרדת והם עדיין לא התפללו תפלת מנחה של יום הדין. כמה דקות לפני השקיעה נכנסו כל הגברים להתפלל מנחה בבהכ"נ ע"פ הוראתו האמיצה של מהר"ם בנעט, והוא עצמו עבר לפני התיבה. אך גודל פחדם התגשם כאשר אך התחילו להתפלל את התפילה בלחש ונשמעו צעדיהם של סוסי המלך, ועוד לפני שהוא גמר להתפלל שמו"ע הכניסו ראשי הקהלה את בן הקיסר לכסא הכבוד שהכינו לו בקדמת בהכ"נ. אך מהר"ם המשיך להתפלל בפחד ומורא לפני בוראו עד שגמר את תפלתו, ולמרות אימת כל המתפללים, אשר היו בטוחים שבן המלך ינקום בו ובהם על הפגיעה בכבודו, התפלל בנעימות את כל חזרת הש"ץ וקדיש ועלינו (רק דילג א"מ), ורק אחרי שגמר את התפלה פנה לבן הקיסר בקידה והשתחויה, בדרך ברכת המלכות בקול רם (עם תרגום לאח"כ בלשון אשכנזי), והתנצל בפניו על שלא קיבל אותו כראוי עד עכשיו מאחר שהוא עמד בתפלה ובתחנונים על עמו לפני ממ"ה הקב"ה, אשר רק כבודו הוא יותר גדול אצלו מכבודו של אדונו הקיסר יר"ה, ואשר חלילה לו לפגוע בכבוד בנו, אשר יקר וגדול הוא בעיניו ובעיני כל עמו כיודע לו מזה שנים רבות, ובן הקיסר קיבל את התנצלותו וידבר איתו טובות בפנים שוחקות, והביקור נגמר בהצלחה גדולה.

רק איש אשר חייו היו נקיים מכל שמץ, אשר מדותיו היו טהורות וקדושות, אשר כל שנות חייו היו קידוש השם אחד ארוך, ואשר חכמתו ובינתו גבהו עד רום שמים ומגאונותו בתורה, היה יכול לעבוד את בוראו באימה ובריאה בלי פחד ממלך בו"ד ולקדש ש"ש ברבים ביום הדין הנורא, ולא רק שהוא לא העמיד את עמו בסכנה ע"י, אלא שזכה לעוד יותר הערצה מהקיסר ובנו (עד כדי כך שהקיסר ביקש ממנו שיבטיחוהו בברכה לחיי עוה"ב, ומהר"ם הבטיח לו וביקר אותו). לצערינו הגדול אין לנו יותר מנהיגים כאלו שזכו בו היהודים באותו דור – ענקים כמו מהר"ם בנעט, החת"ס, רעק"א, החו"ד, הבית אפרים, החמדת שלמה, ועוד ועוד – אשר כולם היו לא רק ענקים בתורה, אלא גם קדושים וטהורים, חכמים עצומים, אנשי אמת ותקיפות ביחד עם מדות משי, ומנהיגים דגולים אשר זכו לא רק להדריך את קהילותיהם ואת הדור כולו בדרכי התורה והקדושה, וללחום נגד כל הפורצי דרך שניסו להשחית את מסורת התורה, אלא גם לגרום שיאמרו כל הגוים, "מי כעמך ישראל הגוי הגדול הזה". אך גם בדורינו יש יחידי סגולה שהם מסוגלים להשפיע עלינו לטובה באופן מיוחד ע"י מעשיהם הנפלאים, מדותיהם הטהורות, והתנהגותם האצילית – בין אם הם מנהיגים ורבנים ידועים, ובין אם הם אנשים בין הקהל אשר פורחים כשושנה בין החוחים ביחידותם ובדרגות הגבוהים אליהם זכו להגיע. אנחנו צריכים רק לחפש אותם, להיצמד אליהם, וללמוד מהם.

ואם היחידים האלו זכו לכאלו דרגות גם בדור הירוד שלנו, עלינו לדעת אשר גם כל אחד מאיתנו יכול להגיע למדרגות גבוהות בתורה ובעבודה ובגמ"ח. ואם קשה לנו לראות בתחילה איך נצליח להתגבר על יצרנו השולט עלינו, מותר לנו להתחיל לפעול שלא לשמה, ובהבטחת חכמינו ז"ל, נזכה לבוא לפעול גם לשמה, ולאט לאט להתגבר ולהשתלט על יצרנו הרע, ולחשוב חשבונות האמיתי של עולמינו, הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה, ועי"ז נזכה לה.

מחשבת

מחשבת חידוד

חידה 1:

היכן מצינו נפק"מ באחד שספרו לו דבר כלשהו, שיהיה הבדל הלכתי בין אם הדבר סופר לו לפני שלמד את הסוגיא על בוריה, לבין אם סופר לו – לאחריה.
תשובה: בחידושי הגר"ש שקאפ (ליקוטים סימן ז) כתב ליישב את קושיית השב שמעתתא (ש"פ ח"פ) על הט"ז (יורה דעה סי' לט סקכ"ב) דאם אמר חוץ לב"ד שיש סירכא אין בדבריו כלום ויהי אח"כ הכחשה, דהקשה הש"ש מה שייך באיסורים הגדה בבית דין, והביא מדברי התשב"ץ שכתב להדיא שבאיסורין לא שייך ענין הגדה חוץ לבית דין.

וכתב הגר"ש שקאפ ליישב וזה לשונו, "ולדעתי יש חילוק גם באיסור והיתר מתי נחשב להגדה, והיא, דאם יאמר אדם לאיש ישראל פשוט דחתיכה זו היא 'חלב' או 'טריפה' או להיפך שמעיד להיתר, זה חשוב כהגדת עדות דהרי תחילת הדין עכשיו – והרי זה כמעיד לפני בית דין. אבל אם מעיד לפני איש כזה שמצא סירכא בריאה אין זה הגדה כלל לעת עתה, רק אם יבואו דבריו לפני מורה הוראה, ובזה נתיישבו דברי הט"ז וכו' ולפ"ד הוא פשוט, דבדין כזה שאין הגדתו מועלת למעשה, אם מעיד לפני מי שאינו יודע בטיב דינים כאלה, לא נגמרה עדיין עדותו.

אמנם יש לציין שבשערי יושר (שער ו פרק ה) כתב תירוצו זה בענין אחר, והיינו שעניני הכרעת טריפות הריאה אינם 'מסורים' לכל אדם אלא לבית דין (ונראה שה"ה לכל מורה הוראה וכו'ל), ולפי זה אפילו ילמד אותו אדם את הסוגיא על בוריה, מכל מקום כל עוד לא הוסמך להורות בדין זה לא תהיה ההגדה בפניו – הגדה.

חידה 2:

היכן מצינו אדם שחילל שבת במזיד, וחייב מיתתו בבית דין יהיה תלוי אם חילל את השבת ביום או בלילה.

רמז: א. תשובת החידה היא דוקא באופן מסוים, ואולם יתכן שלאחר זמן יומת אותו אדם על אותו חילול שבת. ב. באופן שהוצג דהיינו שהעבירה היתה חילול שבת, יש הפוסקים שבלאו הכי לא יומת, והנפק"מ בין לילה ליום תהיה בעבירות אחרות.

תשובה: בית דין שראה אדם העובר עבירה שחייבים עליה מיתת ב"ד יכול לחייבו מיתה אף שאין עדים, משום לא תהא שמיעה גדולה מראיה, ובכל זאת דוקא בראו ביום אבל ראו בלילה כיון שלילה לאו זמן הגדה הוא אינם יכולים לדון.

ואמנם לגבי שבת דעת הב"ח (סי' ז) ועוד פוסקים שבלא"ה לא נאמר בזה לא תהא שמיעה גדולה מראיה כיון ששבת גם כן לא זמן דין הוא, וממילא שהנפק"מ היא רק בריצחה ובשאר עבירות.

ועם כל זאת יכולים חלק מהדיינים לבוא לפני בית דין אחר בתורת 'עדים' ולהעיד בפניהם, ואז לא יהיה חילוק כמובן בין חילול שבת ביום לחילולה בלילה.
נפק"מ נוספת (אך רחוקה) תהיה באם אצל מקום הסנהדרין כבר עלה עלות השחר, שיכול לחייבו מיתה למרות שאצלו היה עדיין ליל שבת (וכמו כן להיפך באם אצל מקום הסנהדרין כבר יצאו שני כוכבים – לענין פטור).

חידה 3:

היכן מצינו אשת איש שתיהרג בבית דין על ניאוף במזיד, ועם כל זה אינה נאסרת על בעלה?

תשובה: דעת הבה"ג (הובא ברא"ש יבמות פ"ב סי' ח) שאם ראו אותם עדים כדרך המנאפים אין ב"ד מוציאין אשה מבעלה, והקשה הרא"ש שהרי הורגים אותה על סמך זה כדאיתא בש"ס (מכות ז, א ובבא מציעא צא, א), ואם בדיני נפשות שנאמר ביה והצילו העדה סגי בהכי כל שכן כדי לאסור אשה על בעלה.

ותירץ השערי יושר (שער ז פרק טו), שחלוק דין עדים ב'דבר שבערוה' מדין עדים לגבי 'דיני נפשות', דבעידי דבר שבערוה ילפינן דבר דבר ממון דבעינן עדים לקיומיו, והוא נלמד מקרא דעל פי שנים עדים 'קיום דבר', ואומדנה זו של כדרך המנאפים לא מהני לאשווי עידי קיום. משא"כ בנפשות שלא נאמר רק על פי שני עדים 'ומות המת' לא בעינן רק עדים שיבררו את המעשה לפני ב"ד וסגי באומדנה זו כדי לחייבם מיתה.

חידה 4:

היאך ייתכן עבירה שחייבים אליה חטאת, ובכל זאת, במצב מסויים, רק אם כהן עבר אותה הוא יוכל להביא את כפרתו אבל הישראל ישאר מחוסר כפרה.

תשובה: להסובר שאדם נאמן על עצמו יותר מק' עדים גם כדי לחייב קרבן, הקשה רבינו פרץ (ב"מ ג, ב, הובא גם בשטמ"ק) וא"ת כשהעדים מכחישים אותו היאך יסמכו על פיו להקריב קרבן הא הוי חולין בעזרה. ויש לומר כיון דאדם נאמן על עצמו וכו' אם באו כהנים להקריב אין מוחין בידם. אך יש גם נוסח שני (המובא בשטמ"ק הנ"ל) לתירוצו רבינו פרץ ז"ל "אם בא להקריבו אין הכהנים מוחין בידו", מבואר לתירוצו זה שרק הוא עצמו יכול להקריבו אלא שהכהנים אינם מוחים בו, והנה גם בזריקה איכא איסור חולין בעזרה (אמנם יש הסוברים שאיסור דאורייתא הוא רק בשחיטה, ראה בית שערים מכת"י סי' פט), ונמצא שרק אם הוא כהן יוכל לשחוט (וע"ע חזון איש חו"מ ליקוטים סימן כ בסוגיא שם, דמשמע מינה שאינו יכול להקריב קרבן כלל, וביותר שהקרבן גם אינו קדוש. מאידך גיסא.).

חידה 5:

היכן מצינו חפץ השייך לאדם והוא אווזו בו ובכל זאת נחשב 'אינו ברשותו' (ונפק"מ בזה לעניני דיומא)

תשובה: באחיזור (ח"ב סי' כה אות ג) הביא דעת העמודי אור (סימן צט) שכל חלות אינה נגמרת עד לאחר כדי דיבור (ונפק"מ לפי"ז שאם מת או נשתטה תוכ"ד לא חלו מעשיו), והוא עצמו כתב לחלק שבמקום שלא היתה חזרה בודאי חל מיד, ונפק"מ שמיד לאחר ההקדש אסור להנות ממנו, וכן אם קנה שמעון חפץ מראובן ומכרו ללוי תוכ"ד – חלה המכירה. אלא שכתב לדון שמה שמעון לא יוכל למכור ללוי, משום שכל זמן שראובן 'כול' לחזור בו מקרי 'אינו ברשותו' של שמעון.

הרי לנו חפץ שהוא של שמעון (שסו"ס ראובן לא חזר בו) והוא אווזו בידו ובכל זאת נחשב 'אינו ברשותו'.

ואכן נחלקו בדבר זה החת"ס והברוך טעם, ודעת החת"ס שע"י קנין דרבנן מקרי אינו ברשותו גם מדאורייתא, כמבואר בספרו של הברוך טעם (שו"ת עטרת חכמים חו"מ סי' טו, עיי"ש גם בסי' יד), וכבר הביאו שכדעת החת"ס כן כתב במקור חיים להנתיבות (סי' תמח סק"ה), וכתב שם שלכן לא יהי ביטול של המוכר לגוי בקנין דרבנן, וע"ע ח"י ה"ר"מ בבא מציעא (לד, א); ח"י מהר"א אורבך (הל' פסח סי' א-ב) דמקרי אינו ברשותו מדאורייתא.

וכד אתינא ענין זה לידינו, הנה יש לדון בדומה לזה, להשיטות שקנין דרבנן לא מהני לדאורייתא, וע"כ אנו מחמירים לקנות הד' מינים גם בקנין דאורייתא, שלכאורה הגם שמדאורייתא החפץ נשאר של ראובן, מכל מקום כיון דמדרבנן הוא של שמעון, נראה פשוט שאף אם ראובן יקדיש אותו לא יחול ההקדש שכל שמדרבנן אין החפץ שלו חשיב 'אינו ברשותו'. וה"ה שאם מכר אח"כ את החפץ אין המכירה כלום אף שמדאורייתא החפץ שלו (ומסתמא כן הוא הדין גם כשהחפץ ביד ראובן, מכל מקום חשיב אינו ברשותו).

ומעתה יש לתמוה, מה מהני מה שאנו חוזרים וקונים את הד' מינים מהמוכרים בקנין דאורייתא, הלא אחר שעשינו בו קנין דרבנן מקרי 'אינו ברשותו' והיאך יוכל למכרו לנו, וכשם שאינו יכול למכרו לאחר – כך לא יוכל למכרו לקונה.

[ואמנם יש סוברים דאפשר למכור דבר ש'אינו ברשותו' למי שהוא ברשותו, ודנו בזה גם אם שייך לדברי הרמב"ן והבעה"מ אם מהני הקדש הגזול היכא שהגזל מסכים, ואכ"מ בדמיון, אכן הקושיא היא להסוברים דלא מהני. וע"ע דרך איתן פסחים סי' לב, אמנם הוא הקשה להצד דבקנין דרבנן מהני הפקר ב"ד לענין זה שאיבד המוכר את זכויות הממון שלו וכמש"כ הרבה אחרונים, ושאלתנו היא גם להצד שאין כאן הפקר ב"ד כלל].

מחשבת

מחשבת חידוד

- 1 היכן מצינו נפק"מ באחד שספרו לו דבר כלשהו, שיהיה הבדל הלכתי בין אם הדבר סופר לו לפני שלמד את הסוגיא על בוריה, לבין אם סופר לו – לאחריה.
- 2 היכן מצינו אדם שחילל שבת במזיד, וחיוב מיתתו בבית דין יהיה תלוי אם חילל את השבת ביום או בלילה.
- 3 היכן מצינו אשת איש שתיהרג בבית דין על ניאוף במזיד, ועם כל זה אינה נאסרת על בעלה?
- 4 היאך ייתכן עבירה שחייבים אליה חטאת, ובכל זאת, במצב מסויים, רק אם כהן עבר אותה הוא יוכל להביא את כפרתו אבל הישראל ישאר מחוסר כפרה.
- 5 היכן מצינו חפץ השייך לאדם והוא אוחז בו ובכל זאת נחשב 'אינו ברשותו' (ונפק"מ בזה לעניני דיומא)

(תשובות בעמ' 15)

מחשבת מלכים - המשך מעמ' 1

כ אבק שנצטבר בכיס בגדו ונהיה גוש, יתכן שחשיב טלטול, וממילא צריך לנער הכיסים כל ע"ש ולהוציא האבק.
כא אין לקנות דירה בקומה גבוהה ולהשתמש במעליות שבת.
כב נראה דלא אפשר להשתמש בשלג גבוה כמחיצה לענין עירוב בשבת, דלאו בר קיימא הוא.
כג בארצות הקרות שמותר לומר לנכרי להדליק התנור לצורך קטנים, אם הדלקת התנור היא באופן שמחמם כל הבית, וממילא גם הגדולים יהנו מכך, יתכן שיש מקום להחמיר לומר לנכרי שיכוין להדליק רק לקטנים.
כד אם קוראים לנכרי להדליק המתג הראשי כדי שידלק התנור במקום שמותר לומר לו, כגון בארצות הקרות, יתכן שאין צריך לומר לו להוריד שאר המתגים כדי שלא ידלק אלא התנור.
כה רפואה שהתירו לקחתה בשבת משום שגם בריאים עושים זה, אין לומר יהיה רצון שאומרים בשעת לקיחת תרופה (ע"י שו"ע סי' ר"ל במ"ב ס"ק ו'), אבל רפואה שמותר לקחתה בשבת ראוי לומר יהיה רצון, ואין בזה משום תחינה בשבת, כי זה צורך השבת.

טז המל בשבת וחבש המילה, ונזכר ששכח לעשות המציצה, והוריד התחבושת לעשות מציצה, מסתבר שמותר לחזור על ציצין שאינם מעכבים.
יז אם הזעיקו אמבולנס בטלפון בשבת לשכונה מרוחקת, ואחר כמה דקות השתפר מצב החולה, אע"פ שדי מסתבר שיצטרכו את האמבולנס במרכז העיר לצורך פיקו"נ, אין לבטל את הקריאה אלא שב ואל תעשה.
יח הנמצא בשבת בבית חולים ושוכב על מיטה חשמלית, שאחיות יהודיות מעלות או מורידות את המיטה לאחר שהחולה נרדם, אין צריך לנתק את המיטה מהחשמל לפני שבת, רק הוא מצידו יבקש שלא יעלו או יורידו את המיטה.
יט המארח בביתו יהודי שאינו שותו"מ בשבת ומייחד לו חדר ללינה, ולפני שבת רואה שהלה השאיר האור בחדרו דולק, וברי לו שכשירצה לישון יכבה הלה את האור. ומאידך אם יכבה לו את האור לפני שבת, יתכן שידליק החשמל לפני שילך לישון לצרכיו ושוב יכבנו, לכן אל יחמיר ושב ואל תעשה. ומ"מ אין כדאי לארח בביתו אדם כזה.

מחשבת זיכרון

לע"נ

הר"ר אברהם יהושע ב"ר משה מנחם ז"ל	מרת חיה שושנה ב"ר אשר ע"ה
הר"ר קלמן יצחק ב"ר אברהם ז"ל	מרת יוכבד ב"ר רפאל אליהו יצחק ע"ה
הר"ר אהרון ב"ר משה ז"ל	מרת לאה ב"ר משה ע"ה
הר"ר שלמה דוב ב"ר מרדכי ז"ל	מרת יהודית ב"ר אפרים ע"ה

מחשבת מערכת

גיליון מספר 41 יצא בעז"ה לקראת חנוכה תשע"ח הבעל"ט. העלון פתוח להערות בכל הנושאים. נא להעביר את ההערות וכן התשובות להערות שנדפסו בגיליונות הקודמים עד ו' כסליו התשע"ח המערכת שבה ומבקשת להשתדל ולהגיש הערות קצרות ומתמצות ובכתב קריא וברור. כמו"כ מי שיכול להקליד ולהעביר את החומר בדיסק או לאימייל של מחשבת איש: 3321@OKMAIL.CO.IL תבוא עליו הברכה. אפשר גם לפקס 0722710910.
ניתן למסור הערות גם להרה"ג: רבי קלמן מיכאל מור ורבי בן ציון גרינברג.
הצעות בכל ענייני העלון אפשר לשלוח גם לאימייל הנ"ל, או ל"נחלי דעת" קרית יערים-טלזסטון (וכן לפל' 0527616033).
מי שמעוניין להצטרף לרשימת התפוצה במייל של עלון מחשבת איש, נא לשלוח בקשה לאימייל הנ"ל.

★ ★ ★

היות ועלות הוצאת העלון והפצתו יקרה, יכול כ"א להשתתף במצוה זו וכן להקדיש עלון לרפואה או לע"נ וכדו'. את התרומות יש לשלוח עבור רשת הכוללים "נחלי דעת" - ק. טלזסטון.